

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI**

**PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA
KAFEDRASI**

UMUMIY PSIXOLOGIYA

fanidan seminar mashg'ulotlari bo'yicha uslubiy
ko'rsatma

Bilim sohasi: 300 000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va huquq
Ta'lim sohasi: 310 000 – Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar
Ta'lim
yo'nalishi: 60310300 – Psixologiya

Guliston – 2025

Tuzuvchi: F.Babajanova. Umumiy psixologiya” fanidan seminar mashg’ulotlari uchun uslubiy ko’rsatma. Yangier 2024. 66 bet.

Mazkur fan 60310300 - Psixologiya ta'lim yo'nalishining Umumiy psixologiya fanini o'qitish vazifalari quyidagilarni hal etishga qaratilgan: inson ruhiyatini psixologik tahlil etish; umumiy psixologiya fanining jamiyat va shaxs kamolotidagi o'rnini talabalarga tushuntirish; voqea va xodisalarni psixologik nuqtai nazardan tahlil va tadqiq etish malakasini xosil etish; inson psixologiyasini umumiy ilmiy asoslarini o'rgatishni; jamiyat va shaxs orasidagi munosabatning psixologik konuniyatlari asosida rivojlantirishni; umumiy psixologiya fani bulimlari bo'yicha (psixikaning evolyutsion taraqqiyoti, shaxs psixologiyasi, ichki regulyatsiya, sezgi va idrok, diqqat va xotira, tafakkur va nutk) psixologik bilimlarni tahlil etish, ularning konuniyatlarini mashg'ulot jarayonida talqin qilish.

Uslubiy qo'rsatma barcha talabalar bilan birga, psixolog mutaxassislar va o'zini shaxs sifatidagi imkoniyatlarini aniqlamoqchi, ulardan amalda qo'llamoqchi bo'lgan kishilar foydalanishlari uchun tavsiya etiladi.

“Umumiy psixologiya” fanidan seminar mashg’ulotlari uchun uslubiy ko’rsatma Guliston davlat universiteti kengashining 2025-yil “27“ 06 dagi 12- sonli bayonnomasi bilan maqullangan. fanning o’quv dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Taqrizchilar: psixol.f.n., dos. M.Xolnazarova
Psixol. f.n., dotsent Akramova F.A.

Kirish

Seminar mashg'ulotlari majburiy ta'lim shakli va olingan nazariy bilimlarni mustahkamlash va chuqurlashtirishga qaratilgan ma'ruzalarda, shuningdek mustaqil ishda. Seminar quyidagilarni o'z ichiga oladi ijodiy munozaralar, sahnalashtirilgan va faol fikr almashish muammoli masalalar, o'yin usullari, shuningdek individual ish va juftlikda ishlash usullarida amalga oshiriladi.

Zamonaviy mutaxassisni tayyorlash universitetda o'qish jarayonida u o'zini o'zi tarbiyalash va o'zini takomillashtirish metodologiyasini o'zlashtirishini nazarda tutadi. Shuning uchun talabalarning mustaqil ishini faollashtirish juda muhimdir. Ushbu turdagi ishlarni tashkil qilish uchun, birinchi navbatda, ma'ruza va seminar materiallaridan foydalanish kerak. Rus va xorijiy psixologiya klassiklarining asarlari, Voprosy Psikhologii jurnallarining maqolalari, amaliy psixolog jurnali va boshqalar bilan tanishish maxsus bilimlarni o'zlashtirishda katta foyda keltiradi. ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan eng muhim masalalarni ko'rib chiqish va umumlashtirish, yangilik, dolzarblik va xulosalar chiqarish orqali talabalar kurs masalalarini chuqurroq tushunish. An'anaviy nazorat shakllaridan foydalanish bilan bir qatorda– tekshiruvlar, suhbatlar, test ishlari va insholar-qo'llanmada talabalarga umumiy psixologiya kursini o'rganish bo'yicha mustaqil ishlarni tashkil etish va faollashtirishga yordam beradigan turli xil vazifalar berilgan.

2- MODUL (SHAXS PSIXOLOGIYASI)

1-mavzu. Shaxs psixologiyasining metodologik printsiplari

Asosiy savollar: Metodologiya ilmiy metodlar nazariyasi sifatida. Shaxsni o'rganish. Psixologiya tarixida shaxsning o'rnini. Shaxsni etnik va gender jihatdan o'rganish. Shaxsni baholash. Shaxsni tadqiq etish. Inson tabiati haqidagi tadqiqotlar. Shaxsni tadqiq etish metodlari. Shaxs nazariyalarini belgilovchi mezonlar. G'arb psixologiya maktabalarida shaxsni tadqiq etish g'oyasining o'ziga xosligi.

A.G.Asmolov buyicha shaxsni tadqiq etishda bilish vaziyatlari xususiyatlari. Shaxsni o'rganishda tizimlilik printsiplari darajalari, komponentlari va tuzilma xosil qilish mexanizmlari (S.L. Rubinshteyn, B.G. Anan'ev, B.C. Merlino). Faollik printsiplari va unga doir uch yondashuv (N.A. Bernshteyn, P.K. Anokhin, D.N. Uznadze, A.N. Leontev). Taraqqiyot printsiplari: determinantlari, darajalari va shaxs rivojlanish bosqichlari (3. Freyd, E. Erikson, N. Mak Vilyams), determinizm printsiplari (Dj. Uotson, S.L. Rubinshteyn, A.N. Leontev), nazariya, eksperiment va amaliyot birligi printsiplari (D. Kempbell, V.II. Drujinin, T.V. Kornilova) determinizm printsiplari.

Shaxs psixologiyasi, ko'p qirraligi. Individd, shaxs, individuallik. Shaxsning turli fanlar nuqtai nazaridan o'rganilishi. Shaxs muammosi va fanning metodologik darajalari. Shaxsga iisbatan evolyutsion, tarixiy va tizimli yondashuv. Shaxs fenotipik xususiyatlarining ontogenezda rivojlanishi. Inson tabiatini evolyutsion jihatdan tadqiq etish.

Yuqorida berilgan har bir savolni konspektlashtiring. Og'zaki javobga tayyorlang.

SHAXSGA XOS XUSUSIYATLARNI O'RGANUVCHI

PSIXOLOGIK TESTLAR

Priroda -Tabiat (usimlik, hayvonlar, mikroorganizmlar);

Texnika (mashina, materiallar, energiyaning turlari) ;

Chelovek -Odam (odamlar guruhi, jamoalar);

Znaki – Belgilar - belgilar (turli ma'lumotlar, belgili simvollar);

Xudojestvennyy obraz – Ijod - badiiy, ijodiy obrazlar (tasviriy san'at, musiqa).

So'rovnoma shu turli kasblarga moyillikni aniqlaydi. Unga 20 juft savollar kiritilgan bo'lib, tekshiriluvchi maxsus javob varakasida qay darajada u yoki bu mashg'ulot turi bilan shug'ullanishga moyilligini belgilashi kerak. Chunonchi, o'sha ish unga juda yoqsa, 3 ta «plyus», umuman yoqsa - 2 ta va sal yoqsa - 1 ta plyus qo'yadi. Yoqmasa, mos xolda 3 ta, 2 ta va 1 ta «minus»

belgisi qo'yishi kerak. Quyida biz sizga shu so'rovnoma
keltiramiz.

DIFFERENSIAL - DIAGNOSTIK SO'ROVNOMA

1	hayvonlarni parvarish qilish	yoki 1b	Mashina va uskunalarga qarash
2a	kasal odamlarga yordam berish, ularga qarash	yoki 2b	jadval, sxema va xm uchun dasturlar tuzish
3a	kitoblar, rasm va plakatlar sifatini nazorat qilish	yoki 3b	o'simliklar holati va rivojini kuzatish, parvarish qilish
4a	materiallarni qayta ishlash(yokoch, mato,metal, plastmassa)	yoki 4b	tovarlarni haridorga yetkazish(reklama, sotish)
5a	Ilmiy - ommabop kitoblarni muhokama qilish	yoki 5b	Badiiy asar (pesa, konsertlar)ni muhokama qilish
6a	hayvon bolalarini parvarish qilish	yoki 6b	Malakalarni orttirish borasida o'rtoqlar, kichik yoshlilarni mashq qildirish
7a	rasm va tasvirlardan nus'ha ko'chirish (yoki musiqa asbobini tuzatish)	yoki 7b	Yuk ko'ratuvchi vositani (kran, traktor, teplovoz) boshqarish

8a	Odamlarga zarur ma'lumot yetkazish (ma'lumotlar byurosi, ekskursiyada)	yoki 8b	Ko'rgazma, vitrinalarni jixozlash, pesa yoki konsertlar tayyorlash
9a	narsalar, mahsulotlar, (kiyim, texnika) uylarni ta'mirlash	yoki 9b	matn, jadval, rasmdagi hatolarni to'g'rilash
10a	hayvonlarni da'volash	yoki 10b	hisob-kitoblar qilish
11a	Ekinlarning yangi navini yaratish	yoki 11b	Yangi sanoat mahsulotlarini loyihalash, konstruksiya qilish
12a	odamlar o'rtasidagi bahs, tortishuvlarda katnashish, ularni ishontirish, tushuntirish	yoki 12b	chizmalar, sxema va jadvallarni tahlil qilish (tekshirish, aniqlash, to'g'rilash)
13a	badiiy havaskorlik tugaragi ishida katnashish	yoki 13b	mikroblar hayotini kuzatish va o'rganish
14a	tibbiyot asbob-uskunalariga xizmat ko'rsatish	yoki 14b	odamlarga tibbiy yordam ko'rsatish
15a	kuzatgan hodisa, voqealar to'g'risida tafsilot yozish	yoki 15b	voqealarni badiiy bo'yoqlarga aks ettirish
16a	kasalxonada laboratoriya analizini o'tkazish	yoki 16b	kasallarni qabul qilish, ular bilan suhbatlashish, tashhis kuyish
17a	buyumlar yoki devorlarni buyash, rasmlar solish	yoki 17b	binolarni montaj qilish, mashina hamda uskunalarini yig'ish

18a	tengqurlar yoki kichik bolalar bilan poxodlar uyushtirish	yoki 18b	Saxnada o'ynash, konsertlarda ishtirok etish
19a	chertejga qarab mashina, kiyimlarni tayyorlash, uy ko'rish	yoki 19b	chizmachilik, chertejlar, haritalardan nus'ha kuchirish
20a	o'simliklar, bog va urmon hashoratlariga qarshi kurashish	yoki 20b	klavishli mashinalarda ishlash (yozuv mashinkasi, teletayp, teruv mashinasi)

Ushbu so'rovnoma javob varakasi ham ilova qilinadi.

DDS ning javob varakasi

P	T	Ch	Z	X	P	T	Ch	Z	X
1a	1b	2a	2b	3a	11a	11b	12a	12b	13a
3b	4a	4b	5a	5b	13b	14a	14b	15a	15b
6a		6b		7a	16a		16b		17a
	7b	8a		8b		17b	18a		18b
	9a		9b			19a		19b	
10a			10b		20a			20b	

Yuqorida tavsiya etilgan so'rovnoma aslida shaxsning u yoki bu mashg'ulotlar turiga qiziqishini aniqlash orqali unda rivojlantirilishi

lozim bo'lgan malaka va ko'nikmalarni aniqlab olishga yordam beradi. Chunki professonal mahorat faqat bilim, yuksak malaka va tinimsiz mehnat hisobiga rivojlanishini unutmaslik kerak.

2-MAVZU. KLASSIK PSIXOANALIZ VA UNING MODIFIKATSIYALARI

Asosiy savollar: Psixoanaliz nazariyasi psixik voqelikni ilmiy bilish shakli sifatida. Psixologik nazariyaning o'ziga xosligi. Implitsit kontseptsiya (Dj. Bruner va R. Tagiuri). Eksplitsit kontseptsiya. Z.Freydning klassik psixoanalizi. Ilmiy ijodning uch bosqichi: affektiv jarohat modeli, topik va strukturali modellar. Freyd buyicha psixoseksual taraqqiyot bosqichlari. K. Yungning analitik psixologiyasi. Psixika tuzilmasi. Arxetip va psixik funktsiya tushunchalari. Individuatsiya va uning bosqichlari. Shaxs tpologiyasiga yondashuvlar. A.Adlerning Individual psixologiyasi. Nomukammallik tuyg'usi va nomukammallik kompleksi. Shaxsiy va konstruktiv ustvorlik hamda hamda sotsial qiziqishlar, ijodiy Men.

Hayotiy maqsad va hayotiy uslublari tushunchalari. Klassik psixoanalizning olti tamoyili. Zamonaviy psixoanalizning asosiy yunalishlari egopsixologiya (X. Gartmann, A. Freyd, E. Erikson), ob'ektiv munosabatlar psixologiyasi (M. Klyayn, M. Balint, X. Koxut). Psixoanalitiklarnin. Ishlari mehr va ajralish muammolari (Dj. Boulbi, M. Maler). Ko'chish

va qarama-qarshilik. Ko'chish reaksiyasining namoyon bo'lish tiplari, ko'chishning asosiy elementlari, ko'chish turlari klassifikatsiyasi. Qarama-qarshilik va uning klinik namoyon bo'lishi. Qarama-qarshilik klassifikatsiyalari. Psixologik himoya mexanizmlari va ularni diagnostika metodlari.

“MULOQOTGA KIRISHUVCHANLIK”

(V.F.RYAXOVSKIY) TESTI

Quyida keltirilgan 16 ta savolga “xa”, “yo‘q”, “ba‘zan” javobidan birini tanlang.

Test savollari:

1. Sizning oldingizda kundalik hayotda bo‘ladigan muhim ish yuzasidan uchrashuv turibdi, bu uchrashuvni kutish Sizni o‘z hayot me‘yoringizdan chiqarib yuboradimi?
2. Siz vrach chaqirig‘ini eng oxirgi fursatgacha tashlab qo‘yasizmi?
3. Sizga biror bir majlisda yoki shunga o‘xshash tadbirlarda ma‘ruza bilan qatnashish topshirilsa, bu sizda g‘ashlik hissi va norozilikni tug‘diradimi?
4. Sizga Siz hech qachon bo‘lmagan shaharga xizmat safariga borishni taklif qilishsa, Siz shu safardan voz kechish uchun bor kuchingizni ishga solasizmi?
5. Siz har qanday to‘g‘ri kelgan kishi bilan o‘z ichki kechinmalarigizni baham ko‘rishni yoqtirasizmi?

6. Agarda ko‘chada notanish bir kishi Sizdan yo‘lni ko‘rsatib yuborishni, vaqtni aytishni yoki boshqa savol bilan murojaat qilsa, Siz asabiylashasizmi?
7. Siz turli avlod kishilari birini biri tushunishi qiyinligi va “otalar va bolalar” muammosi borligigiga ishonasizmi?
8. Siz bir necha vaqt oldin Sizdan qarz olgan tanishingizga u qarzni berishini yodidan chiqarganligini aytishdan uyalasizmi?
9. Restoran yoki oshxonada aynan Sizga sifatsiz taom keltirishsa, Siz achchiqlangan xolda jim o‘tira olasizmi?
10. Notanish kishi bilan yakkama yakka birga bo‘lib kelib Siz suhbatga kirishib keta olmaysiz, agar u birinchi bo‘lib so‘z qotsa, bemalol gapga qo‘shilib keta olasiz, shundaymi?
11. Qaerda bo‘lmasin, xox magazin, xox kutubxonada uzun navbatda turish Sizni vahimaga soladi, bunday paytda Siz boshqa ishlaringizdan voz kechib, navbatda turib uzoq vaqt ezilib kutishni ma’qul ko‘rasizmi?
12. Siz janjalli, munozarali vaziyatni hal qilayotgan komissiya ishida qatnashishdan qo‘rqasizmi?
13. Sizning adabiyot, madaniyat, san’at asarlariga nisbatan o‘z fikringiz bor deylik. Bularga nisbatan aytilgan boshqa fikrlarni tan olmaysiz, shundaymi?
14. Qaerdadir suhbatda Sizga juda tanish bo‘lgan muammo to‘g‘risida noto‘g‘ri fikrni aytilayotganini eshitib, Siz baxsga qo‘shilmay jim turishni ma’qul ko‘rasizmi?

15. Biror kimsaning o‘qishga yoki ishga taalluqli masalani hal qilish uchun so‘ragan iltimosi Sizda norozilikni uyg‘otadimi?

16. Siz uchun o‘z fikringizni og‘zaki bayon qilishga nisbatan yozma bayon qilish qulaymi?

Test kaliti:

“xa” 2 ball, “yo‘q” 0 ball, “ba‘zan” 1 ball.

0:3 ballar, Sizning muloqot xususiyatingiz xuddi kasallikka o‘xshaydi. Tinmasdan gaplashasiz. Sizga tegishli bo‘lmagan ishlarga ham aralashasiz, shu sababli turli kelishmovchiliklarni keltirib chiqarasiz.

4:8 ballar, Siz muloqotga juda ko‘p ehtiyoj sezasiz. Muloqotsiz tura olmaysiz. Gaplashmasdan o‘tira olmaysiz. Barcha ishlar, narsalar to‘g‘risida yangilik, xabar topib yurasiz. Har qanday baxslarda qatnashishni yoqtirasiz, ammo murakkab savollar Sizda qiyinchilikni tug‘diradi. Har qanday savol bo‘yicha so‘z olasiz. Lekin bu savolga yuzaki tushunchaga ega bo‘lishingiz mumkin. Har qanday ishni bajarishga kirishasiz, lekin hamma vaqt ham oxiriga yetkazmay tashlab qo‘yasiz. Shu sababli tanishlaringiz va raxbarlaringiz sizga shubxa bilan qaraydilar.

9:13 ballar, Siz muloqotga juda xam tez kirisha olasiz, ba‘zida me‘yoridan oshib ketasiz. Siz qiziquvchan, ko‘p gapiradigan kishisz, turli savollar va masalalar bo‘yicha fikr bildirishni yoqtirasiz, tanishlaringiz diqqat markazida bo‘lishni xush ko‘rasiz. Agar Sizga biror narsa yetishmasa, bu bir joyda o‘tirib ishlay olmaslikdan, sabrning kamligidandir. Sizga murakkab jiddiy muammolar bilan to‘qnashganda jasorat yetishmaydi.

Agar Sizda xoxish bo'lsa, bu kamchiliklarni bartaraf qilishingiz mumkin.

14:18 ballar, Sizda muloqotga kirisha olishingiz qobiliyatingiz o'rtacha darajada. Siz qiziquvchansiz, Siz uchun qiziqarli kishini bajonudil tinglaysiz, boshqalar bilan muloqotda sabrlisiz, o'z fikringizni jaxlingizni chiqarmay ifoda eta olasiz. Yangi kishilar bilan til topishishga xech qanday xayajonsiz bora olasiz. Shovqinli davralarni yoqtirmaysiz, olifalik va ko'p so'zlik Sizning jaxlingizni chiqaradi.

19:24 ballar, Siz ma'lum tarzda me'yorida muloqotga kirisha olasiz. Notanish vaziyatlarda o'zingizni deyarli ishonchli his qilasiz, o'zingizga ishonasiz, Yangi muammolar sizni qo'rqitmaydi, baribir boshqa kishilar bilan o'ylab tanishasiz, suhbatlashasiz, baxs va munozaralarda berilib ishtirok etmaysiz, sizning fikrlaringizda afsus chekish ko'p, lekin bunga xech qanday asos yo'q. Buni tuzatish mumkin.

25:29 ballar, Siz "yopiq" kishisiz, kamgapsiz, yolg'izlikni yoqtirasiz. Shuning uchun ham do'stlaringiz kam. Yangi ish va yangi tanishuvlarning zarurligi Sizni muvozanatdan chiqarib yuboradi, sarosimaga soladi. Siz o'z xarakter xususiyatlaringizni bilasiz va o'zingizdan qoniqmaysiz, norozisiz, bu salbiy xususiyatlarni o'zgartirish o'z qo'lingizda.

30:32 ballar, Sizni judayam muloqotga kirishishingiz qiyin, bu sizning nuqsoningizdir, bundan faqat Siz o'zingiz qiynalasiz, jabr tortasiz, lekin sizning yaqinlaringizga ham qiyin, ko'pchilikning kuchi talab etiladigan ishlarda sizga ishonish qiyin. Muloqotga ko'proq kirishishga harakat qiling, o'zingizni nazorat qiling.

3-MAVZU. PSIXOLOGIYADA SHAXSNING O'RGANISHLAR NAZARIYASI

Asosiy savollar: O'rgatish qonunlari (E. Torndayk). Dj.B.Uotson va E.K. Tolmenning insonga nazariy qarashlari. Teoriya podkrepleniya Dollard va Miller g'ni mustaxkamlash nazariyasi. K.Xallning o'rgatish nazariyasi. Skinnerning operant shartlanganlik nazariyasi. Operantlik va respondentlik hulk- atvor. O'rgatish jarayon sifatida. Mustaxkamlash rag'batlantirish va jazolash ko'rinishida. Mustaxkamlash tartiblari. Psixopatologiyada o'zlashtirilmagan va adaptatsiyalashmagan reaksiyalar. O'rgatish psixologiyasida terapiya printsiplari. O'rgatish va sotsial kognitiv nzariyalarining o'xshashlik va tafovutlari. Kuzatish yo'li bilan o'rganish (A. Bandura) Diqqat. xotira, harakatni o'zlashtirish, motivatsiya kuzatish jarayonida ta'limni to'rt jabhasi. Agressiya va uning determenatlari. O'zin o'zi samaradorligini oshirish va uning baholash maibalari.

“SIZ BILAN MUOMALADA BO‘LISH YOQIMLIMI?”

TESTI.

Quyida keltirilgan 11 ta savolga “xa” yoki “yo‘q” javobidan birini tanlang.

Test savollari:

1. Siz gapirishgaga nisbatan tinglashni yoqtirasizmi?
2. Siz o‘zingiz tanimagan notanish odam bilan ham suhbatlashish uchun mavzu topa olasizmi?
3. Siz doimo o‘z suhbatdoshingizni diqqat bilan tinglay olasizmi?
4. Siz o‘zga kishilarga maslahatlar berishni yoqtirasizmi?
5. Suhbat mavzusi Siz uchun qiziqarsiz bo‘lsa, u xolda buni suhbatdoshingizga oshkora qilasizmi?
6. Agar suhbatdoshingiz Sizni tinglamayotgan bo‘lsa, jaxlingiz chiqadimi?
7. Sizda har qanday masala bo‘yicha o‘z fikringiz bormi?
8. Suhbat mavzusi Siz uchun notanish bo‘lsa, unda suhbatni davom ettira olasizmi?
9. Siz xammaning nigohida, diqqat markazida bo‘lishni yoqtirasizmi?
10. Siz yetarli darajada bilimga ega bo‘lgan, eng kamida uchta predmet asosini egallaganmisiz?
11. Siz o‘zingizni dilkash inson yoki yaxshi notiq deb hisoblaysizmi?

Test kaliti:

“Ha”: 1,2,3,6,7,58,9,10,11; “Yo‘q”: 4,5

Test kalitiga mos tushgan javob 1 ballga tengdir. Barcha mos kelgan javoblar qo‘shib chiqiladi.

0:3 ballar, Siz bilan muomalaga kirishish nixoyatda qiyin, yoqimli emas, xatto ba’zida bu jarayon og‘ir kechadi. Shuning uchun goxida odamlar Sizdan iloji boricha uzoqroq yurishga harakat qiladilar. Ayrim

savollar paydo bo'lsa ham Sizdan yordam so'ramaydilar. Siz odamlar bilan muomala qilishni bilmaysiz.

4:9 ballar, Siz xushmuomala, xushyor va yoqimli suxbatdoshsiz, lekin kayfiyatingiz yomon bo'lgan paytlarda o'z ruhiy xolatingizni boshqara olmaysiz. Bu esa o'z navbatida parishonxotirlikni keltirib chiqaradi.

10:11 ballar, Siz juda yoqimli suxbatdoshsiz, ziyraksiz. Suhbatdoshingizning kayfiyatidagi o'zgarishlarni xisobga olgan xolda muomalani tashkil eta olasiz. Ammo uni juda xam oshirib yubormang.

4-MAVZU. GUMANISTIK PSIXOLOGIYADA SHAXS

Asosiy savollar: Gumanistik psixologiyaning asosiy printsiplari. Olportning shaxs qirralarm nazariyasi. Motivlarning funktsional avtonomiya printsipi. Zarurat motivlari va taraqqiyot motiv lari. A.Maslouning o'zini-o'zi kamol toptirish nazariyasi. O'zini uzi kamol toptirish tushunchasi. Maslou buyicha motivlar ierarxiyasi. K.Rodgers nazariyasi va kongruentlik tushinchasi. Insonga shartsiz ijobiy munosabat va empatiya. Fenomenal maydon va o'zlik . Shaxs markazlashuv psixoterapiyasi printsiplari.

TEST: «O'ZGALARNI TINGLAY OLASIZMI?»

1. Sizningcha suhbatlashishdan maqsad nima?

- a) Suhbatdoshni yaxshirok o'rganish
- b) Biror masala bo'yicha o'z fikrini bildirish
- v) fikr almashinish va muhokama qilish.

2. Sizga bolalar «Bulutlar qaerda uxlaydi?», “Buvilar kichkina bo‘lishganmi?” tarzida savollar berishadimi?

a) ha, tez-tez.

b) Hech qachon.

v) Ba’zan

3. Ertalab ishga yoki o‘qishga ketayotib, qo‘shiq xirgoyi qilasizmi?

a) ha, doimo bir xil ashulani

b) ha, odatda har xil ashulani

v) yo‘q, hech qachon

4. Yig‘ilish oxirida ma’ruzachiga savollar berasizmi?

a) ha, doimo nimanidir so‘rashga to‘g‘ri keladi

b) ba’zan, uning fikri bilan qo‘shilmaganimda

v) hech qachon

5. Do‘stingiz yoki kasbdoshingiz bilan suhbatlashgandan so‘ng o‘sha muammo yuzasidan o‘z qarashlaringizni o‘zgartirganmisiz?

a) ko‘pincha shunday bo‘ladi

b) ba’zan

v) hech qachon

6. Kim bilandir suhbatlashayotganda:

a) ko‘prok siz gapirasiz

b) ko‘prok suhbatdoshingiz gapiradi

v) ikkalangiz teng gapirasiz

7. Narxi bir xil bo‘lganda siz nimani harid qilishni afzal ko‘rasiz?

a) kitobni

b) gramplastinkani

v) kinoga pattani

8. Sherigingiz Sizga aloqasi bo'lmagan o'zmuammosi xususida gaplashmoqchi. Siz nima deb uylaysiz?

- a) «qimmatli vaqtni yo'qotdim-a»
- b) «endi unga ta'sirim kuchlirok bo'ladi»
- v) «unga yordam beryapman»

9. Quyidagi jumalarning qay biri sizning nuqtai nazarinigizga to'g'ri keladi?

a) ayni muammo yuzasidan mutaxassisgina aniq fikrga ega bo'lishi mumkin;

b) chiroyli gapirishni bilgan odam xoxlagan mavzusida ham gapirishi mumkin.

v) ko'pincha mutaxassislarga o'z muammolari va g'oyalarini bayon etish uchun notiqlik malakasi yetishmaydi.

10. Suhbat chogida hayolingiz chalgib ketsa, nima qilasisiz?

a) gapirayotganni tuxtatib, o'sha yerni qaytarishni so'rayman

b) suhbat oxirida so'rash uchun o'zim uchun noaniq joyni eslab qolaman

v) umuman menga hamma narsa ayon.

11. Ertalab radio orqali eshitgan axborot yoki qo'shiqni qaytara olasizmi?

a) ha, doimo

b) ha, lekin esga tushirish uchun vaqt kerak

v) eslay olmayman

12. Estrada qo'shiqchisida sizga ko'prok nima yokadi?

a) ovozi

b) tashqi ko'rinishi

v) sahnada o'zini tutishi

13. Konsertlarga tushish siz uchun:
a) qoniqish hosil qiladigan hodisa
b) ko‘p qatori bo‘lish
v) yaxshi ko‘rgan xonanda bilan uchrashuv
14. Siz mexmondasiz, u yerda sizdan boshqa yana 5-6 kishi bor. Siz gap boshlaganingizda, ko‘pincha:
a) sizni hech kim tinglamaydi
b) hamma sizga maxliyo bo‘ladi
v) siz suhbatning tashabbuskori emassiz.
15. Siz jamiyatda ro‘y berayotgan barcha hodisalardan habardorsiz. Chunki siz:
16. a) muntazam televizor ko‘rasiz
b) radio eshitasiz
v) gazeta o‘qiysiz

Test kaliti:

15-20 ball. Siz o‘zgalarni tinglamaysiz. Balki siz o‘zgalarni tinglashdan oladigan foydaning qadrini bilmassiz, lekin siz bilim va tajriba uchun bu ishning foydasini bilishingiz zarur.

25-30 ball. Siz o‘rtacha tinglovchisiz. Siz uchun suhbat ma’lumot manbai va muloqot uchun yetarli asos emas. Sizdan ko‘p narsani o‘rganish mumkin, lekin o‘zingiz ham boshqalarda ko‘p narsa olishingiz mumkinligini, tanqid va e’tirozlar ham foydali ekanligini unutmang, ko‘prok boshqalarni tinglang.

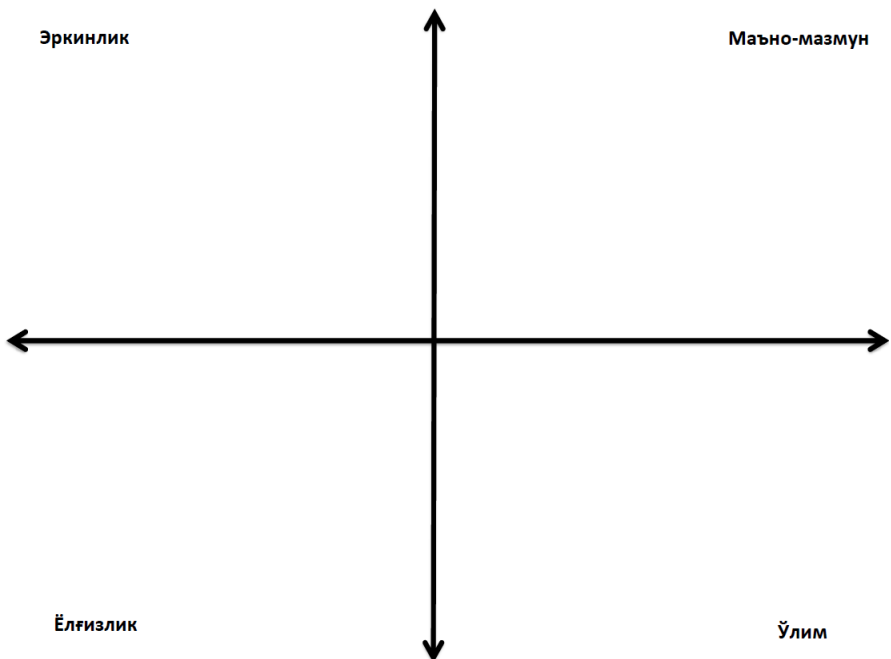
35-45 ball. Sizda noyob sifat - o‘zgalarni tinglash va meyorida gapirish bor. Siz bilan suhbatlashish juda yaxshi, chunki suhbatdosh sizdan doimo naf oladi. Siz o‘zgalarning holatlarini tushunishga ham moyilsiz, ana shu noyob sifatni saqlang.

5-MAVZU. SHAXS EKZISTENTIAL PSIXOLOGIYASI

Asosiy savollar: Shaxs ekzistentsial yunalishning vujudga kelish tarixi. Karl Yaspers va Martin Xeydegger faylasuf-ekzistentsialistlarning psixologiyaga tasiri. Lyudvig Binsvanger va Medard Bossning yondoshuvlari, Viktor Franklning ishi shaxs psixologiyasidagi ekzistentsial an'ana misolida. R. Mey nuqta nazarida shaxs. Dj. Byudjentalning shaxsga qarashlari. Tayanch ekzistentsial ehtiyojlar.

EKZISTENTIAL KOMPAS

Topshiriq. Bir varaq oq qog'ozni oling va uni to'rtta kvadrantga bo'ling. Har bir kvadrantda savollarga javob bering.

1. Erkinlik:

- Tanlov erkinligingizdan qanday foydalanasiz?
- Qanday qarorlarni kechiktirasiz, orqaga surasiz?
- Erkinligingizni nima cheklaydi?

2. Ma'no-mazmun:

- Hayotingizga nima ma'no beradi?
- Siz qanday qadriyatlarni amalga oshirasiz?
- hayotingizdagi bo'shliqni va ma'no-mazmun yo'qligini qayerda his qilasiz?

3. Yolg'izlik:

- Yolg'izlik hissi bilan qanday kurashasiz?
- Qanday munosabatlarda haqiqiy aloqani his qilasiz?
- O'zingizni qayerda yolg'iz his qilasiz?

4. O'lim:

- Hayotning yakuni mavjudligini anglash sizning qarorlaringizga qanday ta'sir qiladi?
- O'zingizdan keyin nimalarni qoldirmoqchisiz?
- Hayotning qaysi jihatlarini "keyinroq" qoldirasiz?

Vazifalar

1. Kvadrantlar orasidasidan chiziqlar chizib, hayotingizda qaysi jihatlar bir-biriga qanday ta'sir qilishini belgilang.
2. Javoblaringizni tahlil qiling va takrorlanadigan qarorlaringizni aniqlang.
3. Natijalardan hayotingiz sifati haqida 3-5 ta asosiy xulosani yozing.
4. Tahlillardan olingan qarorlarga asoslanib, hayot sifatini yaxshilash uchun aniq harakatlar rejasini tuzing.

6-MAVZU. SHAXSGA FAKTORLI YONDASHUVLAR

Asosiy savollar: Shaxsning tadqiq etishda faktorli yondashuv. Ch.Spirmenning ikki faktorli yondashuvi. R.B.Kettellning shaxs muammosini o'rganishga yondashuvi: shaxs qirralari: yuzaki va dastlabki. Konstitutsion qirralar, atrof muxit ta'sirida shakllanadigan qirralar, dinamik qirralar. Umumiy qirralar va noyob qirralari. Faktorli tahlil usuli. Shaxs tug'risida ma'lumot olish usullari.

G.Yu.Ayzenk nazariyasi: shaxsning uch faktorli modeli (ekstroversiya- introversiya, neyrotizm, psixotizm). Shaxsning tadqiq etishda kriterial tahlil texnikasi. Shaxsning o'rganishda genotipik va fenotipik faktorlar Dj.Gilford nazariyasi: shaxs qirralarini faktorli-tahliliy tadqiqot.

Individuallik, intellekt va kreativlik. Shaxs tuzilmasining uch sohasi: qobiliyat, temperament va gormik (dinamik). Intellektning faktorli modeli.

Shaxsning besh faktorli modeli (Pol Kosta, Mak Krae). Faktorning tarkibi tuzilmasi va shaxs surovnomasi ("Katta beshlik" surovnomasi).

MAVZU BO'YICHA AMALIY DARS

"Shaxsning individual xususiyatlari-temperament, xarakter, qobiliyat"

K. Yung ta'rifiga ko'ra xarakter turini aniqlash metodikasi. Berilgan savolga javob bering (a yoki b javob variantini tagiga chizihg, belgilang).

1. Siz nimani afzal ko'rasiz? a) bir nechta yaqin do'stlarni; b) katta do'stlar kompaniyasini.
2. Qaysi kitoblarni o'qishni afzal ko'rasiz? a) qiziqarli syujetli? b) o'zgalarning hissiyotlarini ochib beradigan.
3. Ishda nimaga yo'l qo'yishingiz mumkin? a) kechikish; b) xatolar.
4. Agar siz yomon ish qilib qo'ysangiz, unda: a) qattiq tashvishlanasiz; b) kuchli tashvishlanish yoq.
5. Odamlar bilan qanday munosabatda bo'lasiz? a) tez, oson; b) sekin, ehtiyotkorlik bilan
6. Siz o'zingizni arazchi deb hisoblaysizmi? a) ha; b) yo'q.
7. Siz yurakdan kulishga moyilmisiz? a) ha; b) yo'q.
8. O'zingizni_____ hisoblaysizmi: a) kamgap; b) muloqotchan.
9. Ochiqmisiz yoki yashirin: a) ochiq; b) yashirin.
10. Siz o'z kechinmalingizni tahlil qilishni yoqtirasizmi? a) ha; b) yo'q.
11. Jamoa ichida bo'lganingizda, siz afzal ko'rasiz: a) gapirishni; b) tinglashni.
12. Siz tez-tez o'zingizdan norozilikni boshdan kechirasizmi? a) ha; b) yo'q.
13. Siz nimalarnidir tashkil etishni yoqtirasizmi? a) ha; b) yo'q.

14. Yashirin (intim) kundalik yuritishni xohlaysizmi?
a) ha; b) yo'q.

15. Siz tezda qarordan amalga, bajarishga o'tasizmi?
a) ha; b) yo'q.

16. Sizning kayfiyatingiz osongina o'zgaradimi?
a) ha; b) yo'q.

17. Siz o'z qarashlaringizni singdirish orqali boshqalarni ishontirishni yoqtirasizmi? a) ha; b) yo'q.

20. В затруднительных случаях Вы:

a) спешите обратиться за помощью; б) не обращаетесь.

18. Sizning harakatlaringiz a) tez; b) sekin.

19. Bo'lishi mumkin bo'lgan ko'ngilsizliklar haqida tashvishlanasizmi? a) tez-tez; b) kamdan-kam hollarda.

20. Qiyin holatlarda siz: a) yordam so'rashga shoshilasiz; b) murojaat qilmaysiz.

Testning kaliti: Quyidagi javob variantlari sizning ekstraversiyangiz haqida gapiradi: 1b, 2a, 3b, 5A, 6b, 7a, 8b, 9a, 10b, 11b, 12b, 13a, 14b, 15a, 16a, 17a, 18a, 19b, 20a. Mos keladigan javoblar soni hisoblab chiqiladi va 5 ga ko'paytiriladi.

0-35 ball-**introversiya**

36-65 ball-**ambiversiya**

66-100 ball –**ekstraversiya**

7-MAVZU. SHAXSNING KOGNITIV NAZARIYALARI

Asosiy savollar: Dj. Kelli shaxslik konstruktleri nazariyasi. Konstrukt tushunchasi. Bipolyarlik, kullanish diapazoni va individuallik. Konstruktlar

tizimining rivojlanishi. Repertuar panjara testi. Maddining faollashtirish kontsepsiyasi. O. Xarvi, D. Xant va G. Shrodening tushunchalar tizimi nazariyasi. Kognitiv psixologiyada shaxs tiplari. A. Banduraning sotsial-kognitiv nazaariyasi. L. Fistingerning kognitiv dissonans nazariyasi. Dj. Rotterning kognitiv sotsial kunikmalar nazariyasi. U. Mishelning kognitiv-affektiv nzariyasi.

8-MAVZU. HAR XIL PSIXOLOGIYA MAKTABLARIDA SHAXS NAZARIYALARI

Asosiy savollar: K. Levin maydon nazariyasining asosiy printsiplari. Maydon nazariyasining strukturaviy kismi: psixologik maydon va shaxs, shaxs ichki xududi, pertseptual-motor qatlam, subhudud tushunchasi, valent ob'ektlar. Nazariyaning dinamik qismi: psixik quvvat, xaqiqiy extiyojlar va kvazi extiyojlar, zo'riqish, zo'riqishning reduksiya printsipli. K. Levin maktabining eksperimental ishlari. Kognitiv psixologiyaning vujudga kelishi. K. G. Goldshteynning tashkiliy kontsepsiyaei. No'ottening ma'naviyatli inson kontsepsiyaei. R. Aseadjioli buyicha shaxsning psixosintez kontsepsiyasi.

PSIXOGEOMETRIK TEST «KIMSIZ : KVADRAT, AYLANA, TO'RTBURCHAK, UCHBURCHAK, ZIG-ZAG?»

Ushbu test shaxsga aloqador bir qancha muhim xarakterologik sifatlarni aniqlashga imkon beradi.

Tavsiya etilgan geometrik figuralardan qaysi biri Sizga yaqinligini belgilang va unga «1» raqami ko'ying. Qolganlarni ham yoqishiga qarab, 5 gacha baholab chiqing.

Endi Sizga xos bo'lgan psixologik xususiyatlar va fazilatlarni bilib oling.

Kvadrat.

Hayotiy qadriyatlari: tartib, ish, an'analar, repo'tatsiya.

Asosiy psixologik xususiyatlari: Ijobiylari - tartiblilik, intizom, o'z vaqtida ishlarni bajaradigan, ozoda-poqiza, qonunga bo'ysunuvchi, mehnatsevar, chidamli, tirishkok, qat'iyatli, qarorlari qat'iy, so'zining ustida turadigan, halol, oqil, aql bilan ish ko'radigan, bosik, tejamkor, pishik.

Salbiylari - ko'ngliga har xil fikrlar keladigan, bir yoqlama, pedant, o'ta talabchan, mayda-chuydaga ham e'tibor beradigan, jiddiy, chidamli, qaysar, konservativ, yangilikdan cho'chiydigan, fantaziyasi kambag'al, pismiqlik, pishiq.

Uchburchak.

Asosiy qadriyatlari: xokimiyat, liderlik, amal, mavqe, galaba, manfaat.

Asosiy psixologik sifatlari: Ijobiylari - yaxshi lider, o'ziga mas'uliyatlarni oladigan, har narsada asosiy, mohiyatni ko'ruvchi, kuchini safarbar qila oladigan, galabaga erisha oladigan, o'ziga ishonchli, qat'iyatli, tavakkalchi, g'ayratli, to'g'ri so'z, hissiyotlari boy, aqlli.

Salbiylari - egotsentrik, egoist, nazorat qilishni yaxshi ko'radigan, o'zgacha fikrlarga tokatsiz, ishga o'ta beriluvchanlik, har narsadan manfaat qidiradigan, qaysar, impulsiv, beshavkat, tokatsiz, qo'pol, raxmsiz, achchigi tez, zaharhanda.

Aylana.

Asosiy qadriyatlar: insonlarga xizmat qilish, oila baxti va manfaati, bolalar, muloqot.

Asosiy psixologik xususiyatlari: Ijobiylari - muloqotga ehtiyoj, kirishuvchanlik, hammabop, mehribon, g'amxo'r, sadoqatli, kuchli ijtimoiy intuitsiyaga ega, empatiya hissi kuchli, bag'ri keng, qo'li ochiq, hissiyotlarga beriluvchan, bosiq, yuvosh, kechirimli, janjaldan yiroq yuruvchi.

Salbiylari: o'zgalar fikriga tobelik, betartib, o'ta yumshok, talabchan emas, qati'yatsiz, narsalarni ayamaydigan, laqma, sentimental, ko'ngli bo'sh.

Turtburchak.

Asosiy qadriyatlari: o'zgarish, dinamika, azart.

Asosiy psixologik xususiyatlari: Ijobiylari - intiluvchan, yangilikni qidiradigan, qiziquvchan, yaxshi ta'lim oladigan, ziyrak, sezgir, ishonuvchan, empatiya xos, samimiy, dadil, yaxshi o'yinchi.

Salbiylari: Qat'iyatsiz, qarorlari mavhum, ish va so'z birligi yo'q, yengiltak, ishonuvchan, emotsional beqaror, sodda, o'ziga bahosi past, lanj, unutuluvchan, kechirimli.

Zigzag.

Asosiy qadriyatlari: erkinlik, ijod, o'zgarish.

Asosiy psixologik xususiyatlari: Ijobiylari - yangilik, ijodga intilish, bilishga chankoklik, galayonchi,

hayolparast, optimist, kelajakka intilgan, ruhi tetik, ekspressiv, tashabbuskor, aqlli.

Salbiylari: tartibsizlik, ko'nimsizlik, o'zgaruvchanlik, individualizm, ishonchsiz, qonunlarni buzuvchi, realistik qarashning yo'qligi, subutsiz, impulsiv, o'zini namoyishkorona ko'rsatadigan, zahar, kesatib gapiradigan.

Yuqoridagi test o'z-o'zini tahlil qilish malakalarini mustaxkamlaydi va o'zini tarbiyalashga yordam beradi.

9-MAVZU. RUS PSIXOLOGIYASIDA SHAXSGA YONDASHUVLAR

Asosiy savollar: Rus psixologiyasidagi shaxsga doir yondashular. Rus psixologiyasida shaxs tuzilmasi muammosi. Muxit. shaxs rivojlanishi. Psixologiyaning turli yunalishlaridagi rivojlanish hakidagi tasavvurlar. Hayot tarzi, inson individual xususiyatlari, hamkorlik faoliyati-shaxs rivojlanishining asoslari. Shaxs rivojlanishini harakatlantiruvchi kuchlar. Faoliyatni rivojlanishi printsipli. Faoliyat tizimidagi qarama-qarshshshk shaxs rivojlanishi harakatlantiruvchi kuch sifatida (A.N.Leontev, S.L.Rubinshteyn). Shaxs hulk-atvorida o'zaro rivojlanish manbai. D.N.Uznadze funktsional tendentsiyalar xolati haqida. Funktsional extiyojlarni ajratish va ularni o'rganish va eksperimental tadqiqotlar hamda muomala ehtiyojini tadqiq etish. Shaxs rivojlanishi jarayonida faoliyat, hal qiluvchi tushuncha ekanligi (A.N.Leontev).

Motivatsion ehtiyoj va intellektual bilish sohalar orasidagi qarama- qarshiliklar. Shaxs psixologiyasiga doir yangi yondashuvlar (B.Dodonov, B.F.Lomov, D.A.Leontev)

10-MAVZU. SHARQ PSIXOLOGIYASIDA SHAXS MUAMMOSI

Asosiy savollar: Sharq psixologiyasida shaxs muammosi. Yoga va xind an'analari. Vedalar davri. Jon. Ong. Karma. Ong osti an'analari. Guru. Yoga maktablari. Psixologik o'sish Dayotning turt bosqichi. Sotsial munosabatlar. Ruhiy o'sishdagi to'siqlar. Iroda, Emotsiya. Intellekt. Dzen va buddizm. To'rta oliyjanob manba. Mavjudlikning uch tavsifi. Meditatsiya. Dinamika. Psixologik o'sish. Tana, Sotsial munosabatlar. Iroda. Emotsiya, Intellekt. Men.

Islom va sufizm. Islom. Islomning besh rukni. Kur'on. Sufizm ta'limoti. Ayollar va islom. Ayollar va sufizm. Abu Hamid G'azzoliy. Bilish. Sufizmning to'rt bosqichi. Psixologik rivojlanish: shaxs kamoloti bosqichlari. Tana, sotsial munosabatlar. Iroda, Emotsiya. Intellekt. Men.

11-MAVZU. SHAXS TARAQQIYOTINI DAVRLARGA BO'LISH

Asosiy savollar: Inson rivojlanish davri psixologik printsiplari va asoslari. Shaxsning vujudga kelishi inkirozlarning rivojlanishi va ularning roli.

Shaxsning psixik rivojlanishini tabakalashtirish sxemasi. (D.B.Elkonin). S.Xollning bola taraqqiyoti kontseptsiyasi: rekapitulyatsiya qonuni, shaxs kamoloti fazalari. Kognitiv orientatsiya. Shaxs ongini axloqiy rivojlanish kontseptsiyasining asosiy tavsiyalari. Ijtimoiy psixologiyada shaxs kamoloti bosqichlari xaqida tasavvurlar ishlanishi.

Inson kamolotining persogenetik nazariyalari. E.Eriksonning epigenetik taraqqiyot kontseptsiyaei. Shaxsning psixosotsial xolati haqida. Shaxs kamolotida nizolarning roli. Shaxs kamolotining bosqichlari.

12-MAVZU. SHAXS RIVOJLANISHINING INDIVIDUALLIK XUSUSIYATLARI VA ULARNING ROLI

Asosiy savollar: Shaxs xususiyatlari xaqidagi tasavvurlar talqini (B.G.Ananayev). Individuallik xususiyatlari differentsial psixologiyaning predmeti sifatida. Insonlar orasida individual farqlarni o'rganishning evolyutsion sohasi. Antropogenezda inson evolyutsion mexanizmining gipotezasi (V. P. Alekseev). Inson shaxsi va individuallik xususiyatlari. Individuallik xususiyatlari klassifikatsiyasi va ularning shaxs hulq- atvori regulyatsiyasidagi o'rni. Individ organik extiyojlarining shaxs hulq-atvoriga tasiri.

Temperament. Temperament haqida faktorlik kontsepsiyalari va ularning tanqidi. ONF tiplari xususida I.P.Pavlov nazariyasi, temperament haqida hozirgi zamon nazariyalari. Temperamentning evolyutsion jarayonga moslashish imkoniyatlari.

Psixologiyada xarakter muammosi. Xarakter shakllanishi. Xarakter aktsentuatitsiyasi. Jinsiy dimorfizm va individning psixologik tavsifi. Jinsiy farqlanishning psixologik muammolari.

Shaxsning instrumental darajalari: qobiliyatlar haqida tushuncha. Maxsus va umumiy qobiliyatlarni aniqlovchi testlar.

TEMPERAMENTLARNI ANIQLASH BO‘YICHA G.YU. AYZENK TESTI

Ushbu test shaxslarning temperament tiplarini aniqlashga yordam beradi. Temperamentni 4 tipini kuzatish mumkin: xolerik, sangvinik, flegmatik, melanxolik.

Shu narsani unutmaslik lozimki, ushbu jarayonda eng muhim parametr bo‘lib shaxsdagi ekstrovertlik va introvertlik hisoblanadi. Ushbu shkala bo‘yicha sinalluvchi olgan umumiy ball 8—16 oralig‘ida bo‘lsa, eng optimal hisoblanadi.

Kursatma: Sizga hozir 57 savoldan iborat test taklif qilinadi. Siz ushbu savollarga faqat «Ha» yoki «Yuk» deb javob berishingiz lozim. Ko‘p uylamasdan javob

berishga harakat kiling. «Ha» javobiga «Q» belgisini, «Yo‘q» javobiga « — » belgisini qo‘yishingiz mumkin.

1. Sizda tez-tez yangidan-yangi taassurotlarni his kilishga moyillik vujudga kelib turadimi?
2. Siz tez-tez, sizni tushunadigan, kerakli paytda dalda beradigan do‘stlarga muxtojlik sezasizmi?
3. Siz beg‘am kishimisiz?
4. Sizda o‘zgalarga «Yo‘q» deb javob berish qiyin kechadimi?
5. Siz biror ishni amalga oshirishda uzoq vaqt o‘ylanasizmi?
6. Biror bir ishni bajarishga va‘da bergan bo‘lsangiz, bu sizga qulay yoki noqulay bo‘lishiga qaramasdan hamma vaqt ham va‘dangiz ustidan chiqasizmi?
7. Sizda tez-tez kayfiyatning tushib ketish yoki ko‘tarilish hollari bo‘lib turadimi?
8. Odatda siz o‘ylamasdan biror-bir ishni qilib yoki biror-bir gapni aytib yuborasizmi?
9. Ah‘yon - ah‘yonda siz hech qanday sababsiz o‘zingizni dunyodagi baxtsiz kishilardan biri deb uylaysizmi?
10. Siz baxsda yutib chiqish uchun hech narsadan qaytmaydiganlardanmisiz?
11. Chiroyli, kelishgan erkak (ayol) bilan suhbatlashishga tug‘ri kelsa, o‘zingizda qandaydir noqulaylik hissini sezasizmi?
12. Sizda ba‘zan o‘zingizni boshqara olmaydigan darajada jaxlingiz chiqish hollari bo‘lib turadimi?
13. Sizda bir lahzalik kayfiyat ta‘sirida xatti-harakatni amalga oshirish hollari bo‘lib turadimi?

14. Sizda tez-tez shu ishni qilmaslik kerak edi yoki shu gapni gapirmaslik kerak edi, degan xavotirlanish hollari bo‘lib turadimi?
15. Odamlar bilan suhbatlashib o‘tirishdan ko‘ra, kitob o‘qishni ma’qul ko‘rasizmi?
16. Sizni xafa qilish osonmi?
17. Siz turli davralarda bo‘lishni yoqtirasizmi?
18. Sizda o‘zgalardan yashirmoqchi bo‘lgan uy, fikrlar bo‘lib turadimi?
19. Sizda ba’zan ishga bo‘lgan kuchli ishtiyoq birdan dangasalik holati bilan almashish hollari bo‘lib turadimi?
20. Siz tor doirada faqat o‘zingizga yaxshi tanish bo‘lgan do‘stlaringiz bo‘lishini ma’qul ko‘rasizmi?
21. Siz tez-tez hayol surib turasizmi?
22. Agar sizga baqirishsa, siz shu zahoti javob qaytarasizmi?
23. Sizni tez-tez aybdorlik hissi bezovta qilib turadimi?
24. Sizning hamma odatlaringiz yaxshi va yoqimli?
25. Siz davralarda o‘zingizni erkin tutib, quvnoq o‘tira olish qobiliyatiga egamisiz?
26. Siz o‘zingizni ta’sirchan va hissiyotga beriluvchan kishi deb hisoblaysizmi?
27. O‘zgalar sizni doimo tetik va quvnoq kishi deb hisoblashadimi?
28. Siz biror bir muhim ishni amalga oshirgandan so‘ng, bu ishni yanada yaxshiroq qilish mumkin edi degan bezovtalik hissini sezasizmi?
29. Siz o‘zga kishilar davrasida ko‘proq jim o‘tirasizmi?

30. Siz ba'zan g'iybat ham qilib turasizmi?
31. Sizda ba'zan miyangizga kelgan har xil uy-fikrlar tufayli uxlay olmaslik hollari bo'lib turadimi?
32. Agar biror narsani bilmoqchi bo'lsangiz, sizga odamlardan so'rab bilishdan ko'ra kitobdan o'qib bilish osonroqmi?
33. Sizda jismoniy ish bilan shug'ullanmagan paytingizda ham yuragingizning tez-tez urib turish hollari bo'lib turadimi?
34. Sizga diqqatni va fikrni bir joyga to'plab, uzoq vaqt o'tirib bajaradigan ishlar yoqadimi?
35. Sizda xayajondan qo'l va oyoqning qaltirash hollari bo'lib turadimi?
36. Agar tekshiruvchi yo'qligini aniq bilsangiz, yukingiz uchun transportga pul to'larmidingiz?
37. Sizga bir-birining ustidan xazillashib yuradigan davralarda bo'lish yoqadimi?
38. Siz serjaxlmisiz?
39. Sizga tez aktivlik ko'rsatishni talab qiladigan ishlarni bajarish yoqadimi?
40. Sizda kelgusida bulishi mumkin bo'lgan kungilsiz voqealarni uylash tufayli qandaydir bezovtalik hollari bo'lib turadimi?
41. Odatda siz sekin va shoshmasdan yurasizmi?
42. Siz kachondir ishga yoki uchrashuvga kech kolganmisiz?
43. Siz tez-tez daxshatli tushlar kurib turasizmi?
44. Siz insonlar bilan suhbatlashishni juda yaxshi ko'rganligingiz tufayli, notanish kishilar bilan ham

bunday imkoniyatni qo‘ldan chiqarmaslikka harakat qilasizmi?

45. Sizni qandaydir jismoniy og‘riqlar bezovta qilib turadimi?
46. Agar sizni o‘zga kishilar bilan suhbatlashish imkoniyatidan mahrum qilishsa, siz o‘zingizni baxtsiz kishi deb hisoblarmidingiz?
47. Siz o‘zingizni asabiy kishi deb hisoblaysizmi?
48. Tanishlaringiz ichida sizga yaqqol yoqmaydigani bormi?
49. Siz o‘zingizga o‘ziga ishongan insonga qaraganday qaray olasizmi?
50. Agar kishilar sizning shaxsiy yoki ishdagi kamchiliklaringizni ko‘rsatishsa, siz tez xafa bo‘lasizmi?
51. Siz turli kechalarda katnashgan bilan haqiqiy qoniqish hissini olib bo‘lmaydi, deb hisoblaysizmi?
52. Sizni tez—tez «Men o‘zgalarchalik emasman» degan tuyg‘u bezovta qilib turadimi?
53. Sizda zerikarli davraga jonlanish kirita olish qobiliyati bormi?
54. Siz ba‘zan o‘zingiz tushunmagan narsalar haqida ham gapirasizmi?
55. Siz o‘z sog‘lig‘ingiz to‘g‘risida gapirishni yoqtirasizmi?
56. O‘zgalar ustidan hazillashishni yoqtirasizmi?
57. Sizda uyqusizlikdan azob chekish hollari bo‘lib turadi-mi?

Natijalar taxlili

1. Javoblarning ishonchlilik darajasini aniqlovchi shkala:
«Ha» - 6, 24, 36. «Yo'q» - 12, 18, 30, 42, 48, 54.
2. Ekstrovertlik — introvertlik shkalasi:
«Ha» - 1, 3, 8, 10, 17, 22, 25, 27, 39, 44, 46,
49, 53, 56.
«Yo'q» - 5, 15, 20, 29, 32, 34, 37, 41, 51.
3. Emotsional—barkarorlik shkalasi:
«Ha» - 2, 4, 7, 11, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 31, 33, 35,
38, 40, 43, 45, 47, 50, 52, 55, 57.

Javoblarning ishonchlilik darajasini aniqlovchi shkaladan olingan javoblar 5 balldan yuqori bo'lsa, demak ushbu testga javob beruvchi kishi yurakdan javob bermagan hisoblanib, natijalarining to'g'riligiga kafolat berilmaydi.

Shundan so'ng ushbu kalitga mos tushgan javoblar hisoblanib chiqiladi va quyidagi jadvalda o'z aksini topadi.

«Ekstrovert» shkalasi bo'yicha olingan ballar yig'indisi 15 va undan katta bo'lsa, bunday kishilar «Ekstrovert» hisoblanadi. Agar ballar 9 va undan kam bo'lsa, bunday kishilar «introvert» hisoblanadilar. 8—15 oralig'ida bo'lgan kishilar har ikkala toifaga ham tegishli hisoblanishadi.

«Hissiy barkarorlik» shkalasi bo'yicha 15 balldan yuqori bo'lgan kishilar hissiy jihatdan beqaror kishilar hisoblanib, ma'lum bir holatda o'zlarini boshqara olmay qolishlari bilan ajralib turadilar. Ushbu shkala bo'yicha 9 balldan kam to'plagan kishilar hissiy jihatdan barkaror hisoblanadilar.

Temperamentlarni aniqlash bo'yicha G.Yu.Ayzenk testi

(javob varaqasi)

F.I.Sh. -----

№	Javob	№	Javob	№	Javob	№	Javob
1		16		31		46	
2		17		32		47	
3		18		33		48	
4		19		34		49	
5		20		35		50	
6		21		36		51	
7		22		37		52	
8		23		38		53	
9		24		39		54	
10		25		40		55	
11		26		41		56	
12		27		42		57	
13		28		43			
14		29		44			
15		30		45			

Нейротизм

Столб												Н	23	Столб											
												22													
												21													
												20													
												19													
												18													
												17													
												16													
												15													
												14													
												13													
Интро- верт	И	2	4	6	8	10						12		14	16	18	20	22		Э	Экстро- верт				
	1	3	5	7	9	11						11		15	17	19	21	23							
													10												
													9												
													8												
													7												
													6												
													5												
													4												
													3												
													2												
													1												
												С													

Эмоциональная стабильность

SINF-----

SINF RAHBARI: _____

_____ SANA: « _____ » _____ 202__yil

NATIJAR TAXLILI:

1.Javoblarning ishonchlilik darajasi: _____ ball

2.Əkstrovertlik _____ introvertlik: _____ ball

Z.Əmočional—barkarorlik: _____ ball

XULOSA: _____

_____ **SINF TEMPERAMENTNI ANIQLASH**

BO‘YICHA G. YU.AYZENK TESTI

NATIJARINI QAYD ETISH.

Sinf rahbari: _____

Sana:

« _____ » _____ 202__yil

№	F.I.O	Javoblarning ishonchlilik darajasi	Ekstrovertlik —introvertlik	Emotsional barqarorlik	Tempera- menti

QOBILIYATNI ANIQLASH TESTI

Ushbu qobiliyatni aniqlash metodikasi Ayzenk test so'rovnomasi asosida tuzilgan.

Bu metodikani qaerda qo'llash mumkin?

Birinchidan, ular akademik litsey yoki kasb-hunar kollejiga o'qish uchun kelgan talabalarga o'z shaxsiy yo'nalishini to'g'ri belgilashlariga yordam berishda qo'l keladi.

Ikkinchidan, ular o'qitish samaradorligini oshirish maqsadida qo'llanilishi mumkin. O'qituvchi o'quvchilar qobiliyatini, qiziqishlarini aniqlab, undan o'z darslarida foydalanishi mumkin.

Testni to'g'ri qo'llash uchun quyidagi shartlarga qat'iy amal qilinadi:

1. Ajratilgan vaqt birligiga (80 ta savol uchun 40 daqiqa) qat'iy rioya qilish.

2. Sinaluvchining savol mazmunini to'g'ri idrok etishiga va tushunishiga erishish.

3. Javoblar sinaluvchining mustaqil fikriga asoslanganligiga erishish.

4. Savollarga berilgan javoblarni ishlab chiqish (100 ballik tizim asosida).

Sinaluvchi savollarni diqqat bilan o'qib chiqadi. qaysi savol o'zi haqida ketayotganiga ishonch hosil qilsa, shu savolga belgi qo'yadi, qolgan savollarga hech qanday belgi qo'ymaydi. Sinaluvchi savollarga shoshilmasdan, ochiq-oydin va to'g'ri javob berishi lozim. Belgilangan savollarning kam yoki ko'pligi muhim emas. Sinaluvchida «qancha ko'p savollarni belgilasam,

shuncha ijobiy javob olaman» degan fikr tugʻilmasligi kerak.

Savollar:

1. Oʻy-fikrlaringizni kimgadir bayon yetganingizda xuddi oʻz hayolingizdagidek tushunarli qilib yetkaza olasizmi?

2. Tajriba va sinovlar oʻtkazishni yaxshi koʻrasizmi?

3. Karta yoki sxema yordamida istalgan manzilgohni qiynalmasdan topa olasizmi?

4. Oʻzingizga tanish kuy ostida qoʻshiq kuylay olasizmi?

5. Argʻimchoqda uchishni yoqtirasizmi?

6. Uyda yolgʻiz oʻtirishdan koʻra doʻstlaringiz bilan suhbatlashish afzalmi?

7. Hayvonlarga ozor bermay, yaxshi munosabatda boʻlasizmi?

8. Yolgʻizlikni, xayol surib yurishni yoqtirasizmi?

9. Siz adabiyotga qiziqasizmi?

10. Suratga tushirishni yoqtirasizmi?

11. qiladigan ishlaringizni oldindan yon daftaringizga yozib qoʻyasizmi?

12. Oʻzingiz yoqtirgan qoʻshiqlarni tez-tez hirgoyi qilib turasizmi?

13. Oʻzingizning kuchli va kuchsiz tomonlaringizni yaxshi bilasizmi?

14. Boshqalarning maslahatiga quloq tutmay, mustaqil qaror qabul qila olasizmi?

15. Koʻpgina masalalarda boshqalarga maslahat bera olasizmi?

16. Psixologiya bilan qiziqasizmi?

17. Hazil-mutoyibani yoqtirasizmi?
18. Rang-barang bezatilgan kitoblarni yaxshi ko'rasizmi?
19. Odamlarning xatti-xarakatlarini kuzatib yurasizmi?
20. Har xil imo-ishoralar va xarakatlarni yaxshi eslab qolasizmi?
21. Sportga qiziqasizmi?
22. qiynalmasdan bir guruh odamlarni boshqara olasizmi?
23. Dunyoviy muammolarga, masalan, ekologiyaga qiziqasizmi?
24. Sayohatga, baliq oviga borishni yoqtirasizmi?
25. Har xil so'z o'yinlarini va topishmoqlar topishni yoqtirasizmi?
26. Narsalar bilan raqamlar orasidagi bog'lanishni aniqlay olasizmi?
27. Yosh bolalar bilan o'yin o'ynashni yoqtirasizmi?
28. Yugurishdan ko'ra futbol, voleybol, basketbol o'ynash ma'qulmi?
29. Gullarning nomini yoddan bilasizmi?
30. Toqqa chiqishni yoqtirasizmi?
31. Tez-tez musiqa eshitib turasizmi?
32. Narsalarni buzib, boshqatdan terishni yaxshi ko'rasizmi?
33. Radio, televizordan eshitgan ma'lumotlarni yaxshi eslab qolasizmi?
34. O'z fikringizni bayon qilganda rasm va sxemalardan foydalanasizmi?
35. Xisob-kitob ishlarini yaxshi olib borasizmi?

36. O‘yinga tushishni yaxshi ko‘rasizmi?
37. Tez-tez barmoqlaringiz yordamida musiqa «chalib» turasizmi?
38. Eng yaqin do‘stlaringiz bormi?
39. Hayotingiz haqida o‘ylab turasizmi?
40. O‘zingizni «fermer» sifatida tasavvur qila olasizmi?
41. Shaxsiy tashvishlar sizni ko‘proq qiziqtiradimi?
42. Biror narsani xal etishda do‘stlaringiz bilan maslahatlashasizmi?
43. Shazmat o‘ynashni yoqtirasizmi?
44. Narsalarning kelajakda qanday bo‘lishini tasavvur qila olasizmi?
45. Musiqa asbobida kuy ijro eta olasizmi?
46. Narsa haqida to‘la tasavvurga ega bo‘lishingiz uchun uni ushlab ko‘rishingiz shartmi?
47. Bahslashganda o‘z fikringizni qat’iyat bilan himoya qilasizmi?
48. Yo‘lda biror kuyni hushtak orqali chalib yurasizmi?
49. Ekologiya qozirgi kunning eng asosiy muammosimi?
50. Biror jamoa, guruh yoki qo‘mita tarkibida bo‘lishni xohloysizmi?
51. Boshqalar bilmaydigan qiziqish, ermagingiz bormi?
52. Narsalarning mohiyatini baholash uchun ularni turli guruhlarga ajratasizmi?
53. Siz rasmlar tomosha qilishni yoqtirasizmi?

54. So‘zlashayotganda imo-ishoralarni ko‘p ishlatasizmi?

55. Ko‘zingiz tushgan hamma yozuvlarni, hatto buyumlarning etiketkalarini ham o‘qiysizmi?

56. Mantiqiy o‘yinlarni yaxshi ko‘rasizmi?

57. Tushuntirganda misollar keltirasizmi?

58. Odamning hamma a‘zolari qaerda joylashganini yaxshi bilasizmi?

59. Kelishmovchilik va janjallarni hal qila olasizmi?

60. Doim biror narsani o‘rganishni o‘ylab yurasizmi?

61. Bir marta eshitgan kuyingizni eslab qolasizmi?

62. Bilimlarni tajriba va sinov orqali o‘zlashtirasizmi?

63. So‘zlashganda kitoblarda o‘qigan obrazlardan foydalanasizmi?

64. Algebradan ko‘ra geometriya sizga ko‘proq yoqadimi?

65. Kompyuter bilan ishlashni yoqtirasizmi?

66. Mashhur aktyorlarning gaplarini o‘zlariga o‘hshatib aytishni, ya’ni taqlid qilishni yoqtirasizmi?

67. Hayotingizni qo‘shiqsiz tasavvur qila olasizmi?

68. To‘ylarda qatnashishni yoqtirasizmi?

69. Planetalarning nomlarini bilasizmi?

70. Kundalik yuritasizmi?

71. Uy hayvonlariga ovqat berishni yoqtirasizmi?

72. Hayotingizda biror narsaga erishish uchun hamma narsaga tayyormisiz?

73. O‘simliklarga suv quyishni yoqtirasizmi?

74. Tez-tez konsertlarga borib turasizmi?

75. Yo'lda o'z shahsiy muammolaringiz haqida o'ylab yurasizmi?

76. Matematikani yaxshi ko'rasizmi?

77. Dars paytida daftaringizga ba'zi narsalarning rasmini chizib o'tirasizmi?

78. Juda ko'p so'zlarning ma'nosini bilasizmi?

79. Ovoz chiqarib fikrlashni yoqtirasizmi?

80. Odamlar qiynalganda sizdan maslahat so'rab turishadimi?

Endi bu savollarga javolarni baholash ustida to'xtalamiz. Sinaluvchi o'zi belgilagan savol nomerlarini quyidagi jadvalda «doira» ichiga olib chiqadi.

A	V	S	D	Ye	F	G	H
1	2	3	4	5	6	7	8
9	11	10	14	12	13	15	16
17	19	18	21	20	24	22	23
25	26	32	27	31	30	28	29
33	35	34	36	37	39	38	40
47	43	44	46	45	41	42	49
55	52	53	54	48	51	50	58
63	57	56	61	62	60	59	69
78	65	64	66	67	70	68	71
79	76	77	75	74	72	80	73

qaysi ustunda 8 tadan 10 tagacha «doira»lar bo'lsa, sinaluvchida o'sha qobiliyat ustun bo'ladi. qaysi qobiliyatning ustunligiga qarab, o'quvchining nimaga qiziqishi haqida so'z yuritish mumkin.

A- lingvinistik qobiliyat. Bunday qobiliyatli kishilarda o‘qishga, she’riyatga, bahs-munozaralarga, hazil-xajv va hikoyalarga qiziqish kuchli bo‘ladi.

V- matematik qobiliyat. Bu qobiliyati ustun bo‘lgan kishilar abstrakt belgilar, formulalar, raqamlar bilan ishlashni yoqtirishadi.

S- ko‘rish qobiliyati. Bu qobiliyatga ega kishilarda tasviriy san’atga, haykaltaroshlik va chizmachilikka qiziqish katta bo‘ladi.

D- kinetik qobiliyat. Bu qobiliyat egalari raqs, rol ijro etish, jismoniy mashqlar, sport o‘yinlari va dramaga qiziqadilar.

Ye- tabiatsevarlik qobiliyati. Bu qobiliyat egalari sayru-sayohatga, ekskursiyalarga ko‘proq qiziqadi.

F- musiqiy qobiliyat. Bu qobiliyat egalari qo‘shiq aytishni, musiqa chalishni, jo‘r bo‘lishni yaxshi ko‘radilar.

G- suhbatdoshlik qobiliyati. Bu qobiliyat sohiblari hamdard, hamkor, hushmuomala bo‘lishni, birgalikda turli loyihalar yaratishni hush ko‘rishadi.

H- fikrlash qobiliyati. Bu qobiliyat egalari doim fikrini bir joyga yig‘ib to‘play oladi, yaxshi va chuqur fikrlayda, xayol surib yurishni yaxshi ko‘rishadi.

13-MAVZU. SOTSIOGENEZDA SHAXS

Madaniyat tarixida shaxs. Hulq-atvor madaniyati va dasturi. Shaxsda ijtimoiy tipik muammo, milliy xarakter va ijtimoiy xarakter. Shaxsning rolli nazariyalari va ularning tahlili. Shaxsning atrofdegilar

tomonidan o'rganilishi va uning psixologik funktsiyalari. Shaxs va ijtimoiy guruh. «Ijtimoiy roli», «Ijtimoiy guruh», «Ijtimoiy status» tushunchalarining umumiy tavsifi. Shaxs ijtimoiylashuvi. Axloqiy hulk-atvor regulyatsiyasining takomillashuvi. Hulq-atvor shakllarining ijtimoiylashuvi (L.S.Vigotskiy).

Individuallikning umumiy xususiyati. Shaxsning normal yoki patologik rivojlanishi. Shaxs etukligi. Shaxs individualligi maxsuldorligining namoyon bo'lishi. O'zligini faollashtirish o'zini o'zi boshqarish va personallik. Shaxsning o'z imkoniyatlari chegarasidan chiqishi (transtendentsiya). Shaxsning faollik tabiati. Ijod va shaxs.

HUSNIHAT ASOSIDA XARAKTER HISLATLARINI ANIQLASH TESTI

Husnihatdan ruhiyatingiz bo'yicha kimligingizni bilmoqchi bo'lsangiz, bir varaq qog'oz olib, fikringizni bir joyga joylab, unga bir –ikki jumlani yozing. So'ng matnda quyidagilarni aniqlang.

1. Harflarning o'lchami:

- A) juda kichkina-3 ball
- B) kichkina-7 ball
- V) o'rtacha-17 ball
- G) katta-20 ball

2. Harflarning og'ishi:

- A) chapga og'gan-2 ball
- B) biroz chapga og'gan-5 ball
- V) o'ngga og'gan-14 ball

G) keskin o'ngga og'gan-6 ball

3. Satrning yo'nalishi:

A) satr yuqoriga yo'nalgan-16 ball

B) satr to'g'riga yo'nalgan-12 ball

V) satr pastga yo'nalgan-1 ball

4. qalamni bosish darajada:

A) yengil-8 ball

B) o'rtacha-15 ball

V) juda kuchli-21 ball

5. So'zlarni yozish usuli:

A) harflarni va so'zlarni bog'lashga intilish bor-11 ball

B) harflarni bir-biridan uzishga intilish bor-18 ball

V) aralash uslub-15 ball

Umumiy baho:

A) xat qunt bilan yozilgan, harflarni aniq-13 ball

B) xat paydar-pay yozilgan, ba'zi harflarni o'qib bo'lmaydi-6 ball

V) xat yomon yozilgan, o'qish qiyin-4 ball

NATIJALAR:

38-51 ball. Bunday husniyat sog'lig'i yomonlashgan, keksaroq kishilarda bo'ladi.

52-63 ball. His-tuyg'ulari va kayfiyati ancha turg'un bo'lgan, sekin xarakat qiladigan, yuz tuzilishidan biror mano o'qish qiyin bo'lgan, og'ir, vazmin odamlar shunday yozishadi.

64-75 ball. Bunday husniyat egalari qatiyatsiz, yumshoq ko'ngil bo'lishadi. Ular soddaroq bo'lsalarda, o'z qadr-qimmatini juda yaxshi bilishadi.

76-87 ball. Dilkash va ta'sirchan, ochiq va ko'nglidagini aytadigan kishilarga xos.

99-109 ball. Individualistlarning husnixati shunaqa bo'ladi. Ular tez jahli chiqadigan yoki tez hursand bo'ladigan, o'tkir aql sohibidirlar. Fikrlashda va faoliyatda boshqalardan o'ta mustaqilligi bilan farq qiladi. Bunday odamlar tez xafa bo'ladilar. Ular bilan muloqatda bo'lish mushkul. qobiliyatli va ijodga moyil odamlarga xos.

110-121 ball. Bunday husnixat egalarida mas'uliyat tuyg'usi bo'lmaydi hamda ular intizomsizlik, qo'pollik va o'ziga bino qo'yish hislatlariga ega.

14-MAVZU. SHAXSNING O'Z-O'ZINI ANGLASHI VA MEN— KONTSEPTSIYASI. SHAXSNING SOTSIAL TASAVVURLARI

Asosiy savollar: Shaxsning sub'ektiv xususiyatlarining umumiy tavsifi. «Men» strukturasi va uni xdr xil yunalishlarda tadqiq etish. O'zini o'zi baholash. Men kontseptsiyasi. O'z-o'ziga munosabat. Real va ideal "men". U.Djemsning empirik «Men» mavjudligining uch jabhasi tug'risidagi qarashi: jismoniy shaxs, sotsial shaxs va ma'naviy shaxs. O'zaro munosabatlarning tuzilishi va shakllanishi. Egoizm, altruizm tushunchalari. Shaxsning o'z-o'zini boshqarish, o'z-o'zini namoyon qilish, o'z-o'zini ifodalash va o'z-o'zini e'tirof etish. Shaxsning psixologik yunalishlari va xayotiy pozitsiyasi. Erkinlik

va javobgarlik jihatlari shaxs tanlanmasining o'lchami sifatida.

KOMMUNIKATIV IMKONIYATINGIZ QAY DARAJADA?

Savollarga «Ha», «Yo'q», «Bilmadim yoki hayronman» javoblaridan birini tanlang.

1. Mas'ul ishga duchor bo'lganingizda hayajonlanasizmi?
2. Ahvolingiz yomon bo'lguncha ham shifokor chaqirmaysizmi?
3. Kutilmaganda ma'ruza qilasiz desa norozilik bildirasizmi?
4. Mehmonxona tayin bo'lmasa, begona shaharga borishdan bosh tortasizmi?
5. Begona kishiga kechinmalariningizni so'zlaysizmi?
6. Begona odam sizdan yo'lni yoki vaqtni so'rasa g'ashingiz keladimi?
7. Har xil avlod o'rtasida, hayot masalasida kelishmovchilik bo'ladi deb xisoblaysizmi?
8. Bir necha oy ilgari tanishganingizga bergan besh yuz so'm pulingizni so'rashga hijolat tortasizmi?
9. Kafeda sifatsiz taom keltirsa indamay qo'yaverasizmi?
10. Vagonda bir necha soat begona yo'lovchi bilan ketsangiz gapni birinchi siz boshlaysizmi?
11. Navbatda turish maqsadingizga erishish uchun zaruriyat bo'lsa ham, uzundan uzoq navbat kutishdan voz kechasizmi?
12. Hodimlar o'rtasida bo'lgan mojaroni xal qilishdan o'zingizni olib qochasizmi?
13. Biror adabiyot yoki san'at haqida gap ketsa o'z fikri nuqtaingizni himoya qilasizmi?

14. Sizga ma'lum bo'lgan masala bo'yicha noto'g'ri fikr eshitsangiz jim tura olasizmi?
15. Sizdan ish yoki o'qish bo'yicha yordam so'ralsa norozi bo'lasizmi?
16. O'z fikringizni og'zaki aytishning imkoniyati bo'lsa ham yozma ravishda bayon etishni afzal ko'rasizmi?

Natijalar

Tavsiya etilayotgan 16ta savolning hammasiga ochiq ko'ngillik bilan javob bering va ochkolar yig'indisini toping. Agar siz "ha" deb javob bersangiz –2 ochko, "bilmadim", "hayronman", deb javob bergan bo'lsangiz –1 ochko, "yo'q" deb javob bergan bo'lsangiz –0 ochko bo'ladi.

30-32 ochko. Siz "kammunikabel" emassiz, ya'ni muloqotga ehtiyoj sezmaydiz. Bu xususiyatingizdan o'zingiz ko'proq jabrlanasiz. Yaqinlaringiz ham siz bilan muomala qilishga qiynalishadi. Jamoa ishlarini sizga topshirib bo'lmaydi. Odamlar bilan ko'proq muloqotda bo'lishga xarakat qiling.

25-29 ochko. Siz indamassiz, kamgapsiz, yolg'izlikni yoqtirasiz. Yangi ish yangi muloqotlar sizni anchagina muvozanatdan chiqaradi. Sizni bu xususiyatingiz o'zingizga yoqmaydi. O'zingizni o'gartirish ko'proq o'zingizga bog'liq.

19-24 ochko. Atrofdagilar bilan ko'proq birga bo'lasiz va notanish sharoitda o'zingizga ishonasiz. Yangi masalalar sizni cho'chitmaydi. Odamlar bilan kelisha olasiz, tortishuvlarda qatnashishni unchalik yoqtirmaysiz.

15-MAVZU. SHAXS TARAQQIYOTINING PSIXOTIK, CHEGARALANGAN VA NEVROTİK DARAJALARI

Asosiy savollar: Shaxsdagi buzilishlarning xarakteri va darajasi haqidagi tasavvurlar. N.Mak Vilyams yondashuvi. Shaxs taraqqiyot darajalari mezonlari: ximoya mexanizmlari; shaxsning asosiy muammolari, voqelikni testlashtirish qobiliyati, ego-identiklik, ob'ektiv munosabatlar. Shaxs taraqqiyotining psixotik, chegaralangan va nevrotik darajalari. Ishonch-ishonchsizlik, yaqinlashuv-qochish muammolari. O.Kenbergni strukturali yondashuvi.Strukturali intervyu.

AQLIY TARAQQIYOT TESTLARI (ATT) ShTUR, SHKOLNBİY TEST UMSTVENNOGO RAZVITIYa (Gurevich K.M. taxririda)

1-vazifa (1 ball)

1. Biror kimsaning ismi-shariflarini bildiruvchi bosh harflar nima deyiladi?

a) Venzel (Pol. węzeł-tugun) - ism va familiyaning bosh harflarini (ba'zan otasining ismi) birlashtirib, ishlangan bezak

b) initials-ismi sharif v) obro'

g) indeks d) anogramma

2. Muruvatli - bu ...?

- a) jamoatchi, b) odamgarchilik,
v) insonparvarlik, g) tajovuz, d) iltifotsizlik.
3. Tabiat va jamiyatga nisbatan ko‘z qarash tizimiga nima deyiladi?
a) orzu, b) baho, v) dunyoqarash,
g) bilim doirasi, d) illyuziya.
4. Demokratiya bilan ma‘nodosh so‘z qaysi?
a) anarxiya-hokimiyatsizlik, b) yakka hokimiyatchilik,
v) absolyutizm (mutloq, mustabit hokimiyat), g) xalq hokimiyati, d) avlod, ye) dinastiya (sulola, xonadon),
j) sinflar. . .
5. O‘simliklarning yangi yaxshi navlarini va hayvonlarning yangi zotlarini yaratuvchi (keltirib chiqaruvchi) fanga nima deyiladi?
a) bionika, b) kimyo, v) botanika, d) fiziologiya
6. Kitob, leksiya va ma‘ruzalardai olingan qisqacha yozuvga nima deyiladi?
a) abzas (xatboshi), b) sitata, v) rukun-sarlavxa, g) parcha-konspekt
7. Ko‘p o‘qiganlik, ko‘p mutolaa qilganlik, chuqur va keng bilimdonlik belgisi nima?
a) ziyolilik, b) tajribalilik, v) eruditsiya,
s) talantlilik, d) manmanlik-dimog‘dorlik. . .
8. Tevarak-atrofdagi olamga qiziqish va unda faol ishtirok etishning yo‘qligiga nima deyiladi?
a) ratsionallik (maqsadga muvofiqlik), b) sustkashlik (passivlik) v) sezgirlik, g) zidlik, d) toshbag‘irlik. . .
9. Kishilarning ayrim hayot-faoliyati sohasiga aloqador bo‘lgan qonunlar to‘plamiga nima deyiladi?

a) rezolyusiya, b) protokol (qaror), v) an'ana, g) kodeks, d) proekt (loyixa). . .

10. Ikkiyuzlamachilik tushunchasining ..... tomoni qanday bo'ladi?

a) samimiylik, b) teskarilik, v) munofiqlik, g) xushfe'llik, d) jur'atlik

11. Agar janjal bir-biriga yon berish bilan tugallansa, unda zaziyaatga nima deyiladi?

a) murosa, b) muloqot, v) birlashish, g) bitpmga kelishish, d) qarama-qarshilik

12. Etika - qanday ta'limot?

a) Psixika, b) odob—ahloq, v) tabiat, g) jamiyat d) san'at haqidagi falsafiy ta'limot.

13. O'xshash tushunchasining qarama-qarshi ta'rifi qanday?

a) aynan, b) yolg'iz, v) salobatli, g) har xil, d) yakka. . .

14. Qaramlik, xurofot, xuquqlarning tengsizligidan qutulganlikka nima deyiladi?

a) qonun, b) muxojirlik, v) nuqtai-nazar, g) harakat qilmok, d) emansipatsiya (ozodlik). .

15. Oppozitsiya – bu.....

a) qarshi harakat, b) kelishuv, v) fnkr g) siyosat, d) qaror demakdir

16. sivilizatsiya - bu?

a) formatsiya b) qadimiylik v) ishlab chiqarish g) madaniyat d) muloqot demakdir

17. Prioritet (ustun) va . . . so'zlar ma'nosiga ko'ra bir xildir. . .

a) kashf etish, ixtiro qilish. b) g'oya, v) tanlash, g) birinchilik d) rahbarlik. . .

18. Koalitsiya (ittifoq) - bu?

a) konkurensiya (raqobat), b) siyosat, v) dushmanlik, g) uzilish d) birlashish demakdir

19. Altruizm va . . . , kabi so'zlar ma'nosiga ko'ra bir xildir

a) insoniylik, b) o'zaro munosabat, v) xushmuomalilik, g) xudbinlik, d) axloqiy

20. Taraqqiyotga ishonqiramay munosabat bo'ladigan odam. . .

a) demokrat, b) radikal, v) konservator, g) liberal d) anarxist (bebosh) odamlardir.

2-vazifa (1 ball)

1. Progressiv --- a) aqlli, b) ilg'or, v) chaqqon, g) qoloq.

2. Bekor qilmoq --- a) imzo cheknish, b) rad ztishi, v) xabar qilish g) muddatini tuzish

3. Ideal --- a) fantaziya, b) kelajak, v) donolik, g) kamolot (barkamollik)

4. Argument (dalil)--- a) isbot, b) rizolik, v) to'plash, g) ibora.

5. Mif (afsona)--- a) antiqiylik, b) ijodiyot, v) rivoyat, g) fan

6. Axloqsiz --- a) barqaror, b) qiyin, v) yoqimsiz, g) beadab. . .

7. Analiz (tahlil) --- a) dalil, b) ajratish-bo'lish, v) tanqid, g) aqlli

8. Etalon-(andoza)--- a) nus'ha, b) shakl, v) asos, g) namuna . . .

9. Dumaloq--- a) cho‘zinchoq, b) sharsimon, v) ichi bo‘sh, g) hajmli
- 10 Sotsial---a) yoqimli, b) erkin, v) rejalashtirilgan, g) ijtimoiy
11. Gravitatsiya --- a) tortishish, b) itarib yuborish, v) vaznsizlik g) ko‘tarilish
12. Sentimental --- a) shoirona, b) sezgir, v)xursand, g) g‘alati
13. Eksport --- a) chetga mol chiqarish, b) tovar buyumlar, v) olib ketish, g) savdo
14. Effektiv --- a) zarur, b) ta’sirli, v) samarali, g) g‘ayrioddiy
15. Axloq --- a) etika, b) taraqqiyot, v) qobiliyat, g)huquq.
16. Modifikatsiya qilish, (yangilash)---a) ishlamoq, b) kuzatmoq, v) o‘rganish, g)turini o‘zgartirmoq
17. Radikal (tub)--- a) asosiy, b) jasur dadil, v) oxirgi, g) qoloq.
18. Negativ (salbiy)--- a)noo‘rin, b) soxta v) manfiy g)ehtiyotsiz
19. Sub’ektiv — a) amaliy, b)jamoatchi, n)shasxiy, g)yashirin
20. Agrar — a) mahalliy, b) xo‘jalikni biladigan, v) yer egasi (yerli), g) dehqon – dehqonchilik. . .

3-vazifa (1 ball)

1. Fe‘l: - turlamoq --- ot...? a) o‘zgartirmoq, b) hosil qilmoq, v) ishlatmoq, g) turlash, d) yozmoq.
2. Sovuq: issiq, harakat . . .? a)inersiya, b) osoyishtalik, v) molekula, g) xavo, d) o‘zaro ta’sir.

3. Kolumb: sayohatchi – zilzila . . .? a) birinchi kashf etuvchi, b) tog‘ xosil bo‘lishi, v) lava otilishi, g) qurbonlar, d) tabiat hodisasi. . .
4. Qo‘shiluvchilar: yig‘indi - ko‘paytiruvchi . . .? a) tenglik, b) bo‘luvchi, v) ko‘paytma, g) ko‘paytirish, d) son .
5. Quldorlar burjuaziya q qullar . . .? a) quldorlik tuzumi, b) burjuaziya, v) qul egalari, g) yollanma ishchilar, d) asirlar
6. Qirqquloq: spora q qarag‘ay . . .? a) g‘udda (shishcha), b) igna, v) o‘simlik, g)urug‘ d)archa. . .
7. She‘r: poeziya q xikoyalar...? a) kitob, b) yozuvchi, v) qissa g) jumla, d) proza.
8. Tog‘lar: baland-iqlim...? a) relef, b) xarorat, v) tabiat g)geografik kenglik, d) o‘simliklar
9. O‘simlik: g‘oya-hujayra...? a) yadro, b) xromosomalar, v) oqsil g)ferment, d) bo‘linish
10. Boylik: kambag‘allik-krepstnoy qaramlik? a) krepstnoy dehqonlar, b) shaxsiy erkinlik, v) tengsizlik g) shaxsiy mulk, d)feodal tuzum.
11. Start (boshlanish): finish kirim...? a) sarlavha, b) muqaddima, v) kulminatsiya, g)parda, d)xotima.
12. Yashin (chaqmoq): yorug‘lik-tortishish xodisasi...? a) tosh, b)harakat, v) og‘irlik kuchi, g)og‘irlik, d)Yer.
13. Ibtidoiy jamoa tuzumi: quldorlik tuzimi...?

- a) sotsializm, b) kapitalizm, v) quldorlar, g) davlat,
d) feodalizm
14. Roman: bob-she'r...? a) doston, b) qofiya, v) bayt, g) vazn,
d) janr
15. Issiklik: hayot - faoliyat- kislorod...? a) gaz, b) suv, v) o'simlik, g) rivojlanish, d) nafas olish.
16. Shakl: uchburchak-moddalarning holati...?
a) suyuqlik, b) harakat, v) xarorat, g) suv, d) molekula.
17. Atirgul - gul: pul-kapital...?
a) ekspluatatsiya, b) ishchilar, v) kapitalizm, g) sinf d) fabrika
18. Atmosfera bosimining pasayishi: yog'ingarchilik antisiklog...?
a) ochiq havo, b) siklon, v) iqlim, g) namlik d) ob-havo kuzatish xizmati:
19. To'g'ri burchak: tekislik-kub...? a) fazo, b) qirra, v) balandlik, g) uchburchak, d) tomon.
20. Urush: o'lim-shaxsiy mulk...? a) feodallar, b) kapitalizm,
v) tengsillik, g) qullar, d) krepostnoy dehqonlar
21. Son: miqdor - fe'l...? a) yurmoq, b) xarakat-amal, v) sifatdosh, g) so'z turkumlari, d) turlamoq
22. Shimol: Janub yog'ingarchilik...? a) ch o'l, sahro, b) qutb, v) yog'in, g) qurg'oqchilik
23. Diametr: Radius-aylana...?
a) yoy, b) segment (doiraning o'ralgan qismi), v) kesma, g) chizik (liniya), d) doira.

24. Epiteliya (badanni qoplagan to‘qimalar): to‘qima/aorta (shotomir)...? a) yurak, b) ichki a‘zo, v) arteriya (QQT), g) Vena (KQT), d)qon.

25. Bolg‘a: qoqmoq-mihlamoq /generator. . .? a) ulamoq-qo‘shmoq b) ishlab chiqarmoq-yaratmoq, ulamoq, g) alishtirmoq-o‘zgartirmoq, d) qizdirmoq

4-vazifa (1 ball)

1. a) qo‘shimcha, b) bahona, v) so‘z yasovchi, g) turlovchi qo‘shimcha d) o‘zak-ildiz

2. a) to‘g‘ri chiziq, b) romb (tomonlari teng ko‘pburchakli shakl), v) to‘g‘ri burchak, g) kvadrat, d) uchburchak.

3. a) barometr, b) flyuger, v) termometr, g) kompas, d) azimut (ichki chiziq o‘rtasidagi burchak bo‘yicha yo‘nalish)

4. a) quldor, b) qul, v) dehqonlar, g) ishchilar, d) hunarmand

5. a) maqol, b) she‘r, v) poema, doston, g) hikoya, d) qissa

6. a) sitoplazma (hujayralarning tuzilishi, b) ozuqa-oziqatlanish, v) o‘shish, g) ta’sirlanish, d) ko‘payish

7. a) yomg‘ir, b) qor, v) yog‘ingarchilik, g)qirov, d)do‘l

8. a) uchburchak, b) kesma, v) uzunlik, g) kvadrat, d) aylana

9. a) peyzaj (manzara), b) mozaika, v) but (ikona), g)devorga

solingan rasm, d) mo‘yqalam

10. a) ocherk (tasviriy asar), b) roman, v)hikoya, g) syujet, d) qissa

11. a) parallel, b) xarita, v)meridian, g) ekvator, d)qutb
12. a) adabiyot, b) fan, v) tasviriy san'at, g) me'morchilik d) badiiy hunarmandlik
13. a) uzunlik, b) metr, v) miqdor, g) hajm, d) tezlik
14. a) korbanat angidrid, b) yorug'lik, v) suv, g) kraxmal, d) xlorofill (yashil modda).
15. a) prolog (asarning kirish qismi), b) kulminatsiya, v) axborot g) yechim, j) xotima (epilog).
16. a) tezlik, b) tebranish, v) kuch-quvvat, g) og'irlik-vazn d) zichlik
17. a) Kuba, b) Yaponiya, v) Vetnam, g)Buyuk Britaniya, d)Islandiya
18. a) tovar (buyum, mol), b) shahar, v)yarmarka, g) natural xo'jalik, d) pul
19. a) tasvirlash, b) taqqoslash, v) tavsifnoma, g) ertak, d) kinoya
20. a) aorta, b) Vena, v)yurak, g)arteriya, d) kapilyar(qil va ingichka)

5-vazifa (2 ball.)

1. Osiyo-Afrika (dunyo qismlari, qita'lari)
2. Botanika-Zoologiya
3. Feodalizm-Kapitalizm
4. Ertak-Doston
5. Gaz-suyuqlik
6. Yurak-arteriya
7. Kopengagen-Manigua
8. Atom-molekula
9. Yog'lar-oqsillar

10. Fan-san'at
11. Matonatilik - mardlik
12. Amper - volt
13. Kanal – tug'on
14. Mozaika - but (ikona)
15. Bulutli havo – yog'ingarchilik
16. Summa – yig'indi, ko'paytma
17. Kinoya (kesatish] - tasvirlash (ta'riflash)
18. Klassitsizm (antiqiy til va asarlarni qurish tizimi)- realizm
19. Sunami (Yapon dengizidagi baland to'liqin) – dovul

6-vazifa (1 ball)

I	6	9	12	15	18	21	'''	
II	9	1	7	1	5	1	'''	
III	2	3	5	6	8	9	'''	
IV	10	12	9	11	8	10	'''	
V	1	3	6	8	16	18	'''	
VI	3	4	6	8	16	18	'''	
VII	15	13	16	12	17	11	'''	
VIII	1	2	4	8	16	32	'''	
IX	1	2	5	10	17	26	'''	
X	1	4	9	16	25	36	'''	

XI	1	2	6	15	31	56	'''	
XII	31	24	18	13	9	6	'''	
XIII	174	171	57	54	18	15	'''	
XIV	54	19	18	14	6	9	'''	
XV	301	294	49	44	11	8	'''	

Jami - 138 ball

Eng past ball - yuqori ball

VII s - 30-75

VIII s 40 - 90

IX s - 45 - 100

138 ball q 100%

75,9 ball - 55%

92 dan 100 gacha q «5»

124 – 138 eng yuqori daraja

84 dan 91 gacha q «4»

110 – 124 yuqori daraja

75,9 dan 83 gacha q «3»

75 dan pasti q «2»

Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda modulli, shaxsga yo'naltirilgan va muammoli ta'lim texnologiyalari qo'llaniladi.

MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

3-jadval

№	Mavzular va topshiriqlar mazmuni	Soat	Uslubiy ta'minot	Mud dati
2 Modul.(Shaxs psixologiyasi)				
1.	Shaxsni tadqiq etish metodlari. Shaxsni o'rganishda tizimlilik printsiplari darajalari, komponentlari va tuzilma xosil qilish mexanizmlari (S.L.Rubinshteyn, B.G. Ananov, B.C. Merlin). Shaxs muammosi va fanning metodologik darajalari. Zamonaviy psixanalizning asosiy yunalishlari (X. Gartmann, A. Freyd, E. Erikson), ob'ektiv munosabatlar psixologiyasi (M. Klyayn, M. Balint, X. Koxut). Psixanalitiklarning ishlarida mehr va ajralish muammolari. (Dj. Boulbi, M. Maler).Psixologik himoya mexanizmlari va ularni diagnostika metodlari.	15	1 (88-95), 2 (46-68), 3 (85-89), 4 (46-76)	2- hafta
2.	O'rgatish psixologiyasida terapiya printsiplari. O'rgatish va sotsial kognitiv nazariyalarining o'xshashlik va tafovutlari. Psixopatologiyada o'zlashtirilmagani va adaptatsiyalashmagan reaksiyalar. Gumanistik psixologiyada komil shaxs xususiyatlari. Shaxs markazlashuv psixoterapiyasi printsiplari. Karl Yaspers va Martin Xaydegger faylasuf-ekzistentsialistlarning psixologiyaga ta'siri..	10	1 (76-89), 2 (156-165), 3 (122-136), 4 (87-95)	2- hafta

3.	Lyudvig Binsvanger va Medard Bossning shaxsga ezistentsial yondashuvlari. Shaxsning o'rganishdagi ma'lumot turlari (R.B.Ksttel.t). Shaxsning ierarxik modeli (1 .Yu.Dyzenk). Shaxsning o'rganishda genotipik va fenotipik faktorlar. Dj.Gilford nazariyasi: shaxs kirralarini faktorli-tahliliy Tadqiqot.O. Xarvi, D. Xant va G. Shrodening tushunchalar tizimi nazariyasi.	10	1 (120-136), 2 (78-96), 3 (45-62), 4 (28-53)	2- hafta
4.	L.Fistengerning k o g n i t i v dissonans nazariyasi. Dj.Rotgerning kopil i» sotsial kunikmalar nazariyasi. K.Goldshteynnng tashkiliy kontseptsiyasi. Ma'naviyatli inson kontseptsiyasi (Nyutten). Shaxsning psixosintez nazariyasi (R.Assadjoli). Faoliyat tizimidagi karama-karshilik shaxs rivojlanishi harakatlantiruvchi kuch sifatida(A.N.Leontev, S.L.Rubinshgeyn).	10	1 (12-23), 2 (45-46), 3 (18-22), 4 (4-15)	2- hafta
5.	Rus psixologiyasidagi zamonaviy shaxs nazariyalari (B.Dolonov. B.F.Lomov, D.A.Leontev). Sharq psixologiyasidagi an'analar va zamonaviy shaxs. Yoga va Xind an'analarida ruhiy rivojlanishdagi to'siqlar. Din va buddizmda sotsial munosabatlar. Ayllar va islom. Ayollar va sufizm. Sufizmdagi bosqichlar.	15	1 (36-39), 2 (45-48), 3 (25-36), 4 (78-89)	2- hafta

6.	Kognitiv orientatsiya. Inson kamolotining persogenetik nazariyalari Individuallik xususiyatlari klassifikatsiyasi va ularning shaxs hulk-atvori regulatsiyasidagi o'zni. Antropogenezda inson evolyutsion mexanizmining gipotezasi (V.P.Alekseev). Temperament haqida xozirgi zamon nazariyalari.Jinsiy dimorfizm va individning psixologik tavsifi.	10	1 (63-68), 2 (28-33), 3 (29-34), 4 (17-24)	2- hafta
7.	Maxsus va umumiy qobiliyatlarni aniqlovchi testlar. Axloqiy hulk-atvor regulatsiyasining takomillashuvi. Hulk-atvor shakllarining ijtimoiylashuvi (L.S.Vigotskiy). O'zligini faollashtirish, o'zini o'zi boshqarish va personallik. Shaxsning o'z imkoniyatlari chegarasidan chiqishi (transtendentsiya). Ijod va shaxs.	10	1 (28-37), 2 (46-48), 3 (36-45), 4 (89-96)	2- hafta
8.	Egoizm, altruizm tushunchalari. Shaxsning psixologik yunalishlari va xayotiy pozitsiyasi. Erkinlik va javobgarlik jihatlari shaxs tanlanmasining o'lchami sifatida. O.Kenbergning strukturali yondashuvi. Strukturali intervyu.	10	1 (17-19), 2 (35-39), 3 (39-42), 4 (78-86)	2- hafta

V. Fan o'kitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- psixikaning ob'ektiv va sub'ektiv mezonlarini, psixikani rivojlanish bosqichlarini, inson psixikasining ijtimoiy-tarixiy tabiatini; shaxs psixologiyasining asosiy qonuniyatlarini; shaxs individual-psixologik xususiyatlarini tahlil qilishni; ichki regulatsiyaning

mazmuni; emotsiya va hissiyot munosabatlari; irodani shakllanish va rivojlanish qonuniyatlarini; iroda nazariyalarining o'ziga xosligini bilishi va ulardan foydalana olishi; (***bilim***)

- irodani shakllanish va rivojlanish qonuniyatlarini tatbiq etish; psixik bilish jarayonlari; sezgining xususiyatlarini; idrok turlari va ularning xususiyatlarini; Diqqat va xotiraning psixologik ta'rifini; Diqqatni o'rganishning amaliy jihatlari; Diqqatga doir psixologik nazariyalarni; xotira psixologiyasining asosii qonuniyatlari; inson xotirasining tashkil etuvchi asosii tamoyillarini; Diqqat pa xotiraning rivojlanishini diganostika qilish; tafakkurga nazariy yondashuvlarini; inson akdiy faoliyatining differentsial-psixologik sifatlarini; tafakkur va nutq munosabatlari; nutqiy tafakkurning rivojlanish qonuniyatlarini; tafakkur turlari va masala tiplarini amaliy kullashni; nutqning turlari va funktsiyalarini amaliyotda qo'llash ***ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.***

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar),
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar .

VII. Kreditlarni olish uchun talablar.

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni tula uzlashtirish, tahlil natijalarini tug'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

Asosiy adabiyotlar:

1. Bachkov I.V., Grinshpun I.B., Pryajnikov N.S. Vvedenie v professiyu «psixolog» Moskva, Voronej. 2002-2007 g.

2. Mayers D.G. Psychology. Ninth Edition. – Worth Publishers, 2010. – 910 p.
3. Schiffman H.R. Sensation and Perception: An Integrated Approach. 5th Edition. – John Wiley & Sons, 2001. – 608 p.
4. G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. T.: O'qituvchi, 2010.
5. Leontev A.N. Lektsii po obhey psixologii: ucheb. posobie dlya stud. vo'ssh. ucheb. zavedeniy. – 5-e izd., ster. – M.: Smo'sl; Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2010. – 511 s.
6. Luriya A.R. Lektsii po obhey psixologii. – SPb.: Piter, 2006. – 320 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. 2019–2023 yillarda Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetida talab yuqori bo'lgan malakali kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish va ilmiy salohiyatni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. PQ-4358-son. 2019 yil 17 iyun.
2. O'zbekiston Respublikasida korruptsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. PF-5729-son. 2019 yil 27 may.
3. David F. Lohman, Joni M. Lakin. Reasoning and Intelligence. New York: Cambridge University Press.- 2009.

4. Duane P.Schults. Theories of Personality. Wadsworth, a division of Thomson Learning, Inc. Copyright © 2005.-550p.
5. Edited by Michael Lewis, Jeannette m. Haviland-Jones, and lisafeldmanbarrett. Handbook of emotionsG' The Guilford press. New york london.-2008.
6. Elizabeth A. Styles. The psychology of attention. This edition published in The Taylor & Francis e-Library, 2005.-232 p.
7. Gerald Matthews.- Cambridge University Press.-2009.-906 p.
8. Strongman K. T. The Psychology of Emotion. Copyright. John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester. 2003.
9. The Cambridge Handbook of Personality PsychologyG'G' Edited by Philip J. Corr. Cambridge University Press 2009
10. Andreev O.A. Treniruem svoe vnimanie G'Seriya «psixologicheskij praktikum».-Rostov nG'D: «Feniks», 2004.-232 s.
11. Andreev O.A. Treniruem svoyu pamyatG' Seriya «psixologicheskij praktikum».-Rostov nG'D: «Feniks», 2004.-224 s.
12. Vasilev I. A., Magomed-Eminov M. Sh. Motivatsiya i kontrol za deystviem. M., 1991.
13. Galperin P. Ya., Kabo'lnitskaya S. L. Eksperimentalnoe formirovanie vnimaniya. M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1999.

14. Gibson Dj. Ekologicheskiy podxod k zritelnomu vospriyatiyu. M: Progress, 1988. 462 s.
15. G'oziev E.G'. Psixologiya. -T., O'zMU «Universitet», 2003.
16. G'oziev E.G'. Tafakkurpsixologiyasi. Toshkent: Universitet ,1990.
17. G'oziev E.G'. Xotirapsixologiyasi. -ToshDu , 1994.
18. Dormashev Yu. B., Romanov V. Ya. Psixologiya vnimaniya. - M., 1995.
19. Zinchenko T. P. Pamyat v eksperimentalnoy i kognitivnoy psixologii.– SPb.: Piter, 2002. – 320 s.
20. J.Godfrua. Chto takoe psixologiya? M. 1999 g. 2-tom.
21. Zinchenko T. P. Pamyat v eksperimentalnoy i kognitivnoy psixologii. - SPb, 2002.
22. Izard K. Emotsii cheloveka. M., 2001.
23. Ilin E. P. Motivatsiya i motivo'. – SPb.: Piter, 2002. – 512 s.
24. Ilin E. P. Psixologiya voli. 2-e izd. – SPb.: Piter, 2009. – 368 s.
25. Ilin E. Psixologiya individualno'x razlichiy. M. 2003 g.
26. Kloninger S. Teoriya lichnosti: poznanie cheloveka. -SPb.: Piter. 2003. -720 s.
27. Kro'lov A.A., Manicheva S.A. Praktikum po obhey, eksperimentalnoy i prikladnoy psixologii.- Spb.: Piter, 2005.-550 s.
28. Leontev A. N. Deyatelnost. Soznanie. Lichnost. M: Izd-vo polit, literaturo'.2005. 304 s.

29. Luriya A. R. Neyropsixologiya pamyati. (Narusheniya pamyati pri lokalno'x porajeniyax mozga)». M., «Pedagogika», 1998.
30. Lyubimov V.V. Psixologiya vospriyatiya. – M.: Eksmo, 2007. – 472 s.
31. Obhaya psixoloriya: v 7 t.: uchebnik dlya stud. vo'ssh. ucheb. Pod red. B.Bratusya. – M.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2007.
32. Maksimenko S.D.Obhaya psixologiya.-M.: «Refl-buk», K.: «Vakler»-2004.-528 str.
33. Martin D. Psixologicheskie eksperimento' .Sekreto' mexanizmov psixiki.-Spb.: praym-EVROZNAK, 2004-480 s.
34. Maslou A. Motivatsiya i lichnost. M., 1998.
35. Obhaya psixologiya i psixologiya lichnostiG' pod.red. A.A.Rean.-M.:AST:Astrel;SPb.:Praym-Evroznak,2009.-639 str.
36. Petrovskiy A. V., Yaroshevskiy M. G. Osnovo' teoreticheskoy psixologii. M., 1998.
37. Psixologiya. Uchebnik. G'Pod. Redaktsiey A.A.Kro'lova.-M.: PBOYuL ML.Zaxarova, 2001.-584 s.
38. Rean A. A. Psixologiya izucheniya lichnosti: Ucheb.posobie. — SPb., Izd-vo Mixaylova V. A., 1999. — 288 s.
39. Rubinshteyn S. L. Osnovo' obhey psixologii. M., 1989.
40. Sunnatova R.I. Karimova V.M.,Tadjibaeva R.N. Mustakilfikrlash. Toshkent, 2000.

41. Sunnatova R.I. Struktura mo'slitel'noy deyatelnosti. Tashkent: Fan, 1996.
42. Tinbergen N. Povedenie jivotno'x. M., 1985.
43. Uznadze D. N. Obhaya psixologiya G' Per. s gruzinskogo E. Sh. Chomaxidze; Pod red. I. V. Imedadze. — M.: Smo'sl; SPb.: Piter, 2004. — 413 str
44. Uznadze D. N. Psixologicheskie motivatsii povedeniya cheloveka. M., 1969.
45. Usmanova E.Z. O'quvchilarning mustaqil tafakkurniqandayshakllantirish mumkin? — «Pedagogika va yosh psixologiya» ilmiy-ommabop seriya, 2000, №1.
46. Usmanova E.Z. Motivatsionno-emotsionalnaya regulyatsiya mushleniya v usloviyax intellektualnogo konflikta. Tashkent: O'qituvchi, 1993.
47. Fayzullaev A. A. Motivatsionnaya samoregulyatsiya lichnosti. Tashkent, 1987.
48. Fromm E. Psixologiya chelovecheskoy destruktivnosti. M. 2000 g.
49. Xrestomatiya po vnimaniyu G' Pod red. A. N. Leonteva, A. A. Puzo'reya, V. Ya. Romanova. M.: Piter, 2004.
50. Xrestomatiya po obhey psixologii. Psixologiya pamyati G' Pod red. Yu. B. Gippenreyter, V. Ya. Romanova. M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 2001.
51. Shiffman X. Ohuhenie i vospriyatie. — 5-e izd. — SPb.: Piter, 2003. — 928 s.

52. Yung K.G. Ocherki po analiticheskoy psixologii.-Mn.: OOO «Xarvest», 2003.-528 s.
53. Yung K.G. Vospominaniya, snovedeniya, razmo'shleniya.-Mn.: OOO «Xarvest», 2003.-496 s.
54. Yung K.G. Psixologicheskie tipi. -Mn.: OOO «Xarvest», 2003.-528 s.
55. Babajanova F. Obhaya psixologiya - Uchebnoe posobie. 1-chast. Gulistan - 2020 god. 385 str.
56. Babajanova F. Obhaya psixologiya - Uchebnoe posobie. 2-chast. Gulistan - 2020 god. 258 str.
57. Babajanova F. Obhaya psixologiya - Uchebnik. Gulistan - 2023 god. 563 str.

Internet saytlari

1. <http://textshare.tsx.org>
2. <http://www.mgimo.ru/fileserver/>
3. <http://www.ssu.runnet.ru/...>
4. http://www.philol.msu.ru/~rlc2001/ru/sch_14.htm
5. <http://www.voppsy.ru>
6. <http://flogiston.ru/arch>
7. <http://psychol.ras.ru>
8. <http://psyberia.ru>

BOLALARGA NISBATAN MUNOSABATNI ANIQLASH

Maktab amaliyotchi psixologi faoliyatidagi eng murakkab va o'ta nozik muammolar qatoriga yuqori sinf o'quvchilari bilan oila psixologiyasi mavzularida mashg'ulotlar olib borish va ularni oilaviy hayotga tayyorlash ishlarini samarali tashkil qilish kabilar kiradi. Albatta bu borada so'nggi o'n yilliklarda chet el psixologik amaliyotida erishilgan yutuqlar, ishlab chikarilgan amaliy tavsiyalar, nashr etilgan maxsus adabiyotlar, yoritilgan psixodiagnostik vositalar diqqatga sazovordir. Biroq bu borada bizning imkoniyatlarimiz xozircha talab darajasida emas.

Quyida yuqori sinf o'quvchilarishshg oilaviy hayotga tayyorlik jihatlaridan biri bo'lmish ularning oilada farzand parvarishi bilan, bolaga nisbatan bo'ladigan munosabatlarni bilan bog'liq muammolarni bartaraf qila olishga nechog'lik tayyorliklarini, ularning bola tarbiyasiga xissiy va amaliy munosabatlari xususiyatlarini annqlash imkonini beradigan testlardan namuna qilib o'tamiz.

Bu kabi ishlardan amaliyotchi psixolog nafaqat o'quvchilar bilan olib boradigan ishlarida, balki ota-onalarga ham psixologik xizmat ko'rsatish ishlarida foydalanishlari mumkin. Mazkur test V.V.Boyko tomonidan taklif etilgan bo'lib, tadqiqotchi uchun ham,

sinaluvchi uchun ham jiddiy kiyinchiliklar tug'dirmaydi. U ikki qismdan iborat. Birinchi qismda sinaluvchining bolaga nisbatan xissiy munosabati, ikkinchi qismda esa amaliy munosabati aniqlanadi.

Ko'rsatma: Quyida e'tiboringizga xavola etilayotgan taxlil-muloxazalarni diqqat bilan o'qib chiqing va ularning har biriga berilgan javob variantlardan birini, o'z fikringizga mosini tanlab javob bering. Javoblar ustida uzoq o'ylanib qolmang. Imkon qadar tez ishlashga va samimiy bo'lishga harakat qiling.

Natijalarni qayta ishlash

Natijalarni qayta ishlash uchun sinaluvchining har bir tasdig'i bo'yicha bergan javoblarini u tanlagan javob ostida ko'rsatilgan ballar bo'yicha xisoblab chiqiladi. So'ng xissiy va amaliy munosabatlar bo'yicha olingan ballar yig'indisi alohida ifodalab chiqilib, quyidagi formula yordamida sinaluvchining oilada bola tarbiyasiga munosabati darajasi aniqlanadi.

BOLALARGA AMALIY MUNOSABAT

№	TASDIQLAR	Butun lay to'g'ri	Qo'shi laman	Biror nima deyish qiyin	Qo'shi laman	Mutla qo'qo'shil
		5	4	3	2	1

1.	Bolalar men bilan o'ynashni juda yoqtiradilar.					
2.	Men bolalarga har xil ertaklar aytib, kitoblar o'qib berib, ularning o'yinlariga berilib ketib ular bilan soatlab bashg'ul bo'lishi mumkin.					
3.	Bolalar tez-tez o'z savollari bilan menga «xujum» qilishib turishadi.					
4.	Mening bolalari bergan savollariga javob berishga vaqtim bo'lmasada, ularga bafurjalik bilan javob beraman.					
5.	Bolalarni injiqligi sabr-toqat bilan munosabatda bo'laman.					
6.	Agar ko'chada yosh bolalar kattalar nazoratisiz yurgan bo'lsa, daxol uning adashib qolgan - qomaganini aniqlash lozim.					
7.	Ko'chada o'zi yolg'iz yig'lab yurgan bolalarning oldiga borib nima gap ekanligini aniqlash lozim.					
8.	Bola takligini yuvushning hech qanday yoqimsiz joyi yo'q.					
9.	Xomilador ayol o'zining tashqi ko'rinishi bilan menga yomon ko'rinmaydi.					
10.	Bemor go'dakka qarashning yoqimsiz joyi yo'q.					
11.	Go'dakning kechalari oziqlanti- rishning hech qanday yoqimsiz joyi yo'q.					

12.	Yosh bolalarga buvilaridan ko'ra ota-onalari qaragani ma'qul.					
13.	Qadimda emizikli bolalarga begona emizuvchi ayollarni yollab noto'g'ri qilishgan.					
14.	18-20 yoshlarda farzand ko'rgan qiz to'g'ri qiladi.					
15.	Bolaga, ota-onasi o'rniga pulga yonlangan enagalarning qarashini noto'g'ri deb xisoblab bo'lmaydi.					

BOLALARGA HISSIY MUNOSABAT

№	TASDIQLAR	Butunlay to'g'ri	Qo'shi laman	Biror nima deyish qiyin	Qo'shi laman	Mutlaqo qo'shil mayman
		5	4	3	2	1
1.	Men chaqaloqlarni juda yaxshi ko'raman.					
2.	Men bolalarga tez bog'lanib qolaman.					
3.	Ko'pchilik bolalar menga yoqadi.					
4.	Men kichikintoy bolalarga g'amxo'rlik qila olaman.					
5.	Bolalar mening qalbimda iliqlik mexribonlik hissini o'rgatadi.					

6.	Bolalar bilan bo'lgan muloqotda menda muloyimlik, ularga nisbatan diqqat-e'tiborlilik yuzaga keladi.					
7.	Kichkintoy bolalar o'zlarining borlig'i ishtiroki bilan meni ko'pincha qo'vontiradi.					
8.	Bolalar bilan muloqotda bo'lish men ruxlantiradi.					
9.	Bolaning tug'ilishi menda qandaydir muqaddas quvonchli tasavvurlar bilan bog'liq.					
10.	Bolalar menga tinchlantiruvchi ta'sir etishadi.					
11.	Men kichkintoylar alohida muloyimlik bilan munosabatda bo'laman.					
12.	Men bolalar bilan bo'lgan muloqotda odatda sabr-toqatlilikni namoyon qilaman.					
13.	Bolalar mening jaxlimni chiqarmaydilar.					
14.	Men odatda bolalar bilan muloyim munosabatda bo'laman.					
15.	Xozirgi bolalar o'zlarini ota-onalari, buva va buvilariga bo'lgan munosabati bilan odamni quvontiradi.					

Bu yerda muhimi ballar yoki foizlarning o'zi emas, balki hissiy va amaliy munosabatlar qiymatlarini bir-

biriga solishtirib va taqqoslab natijalar o'rtasidagi farqni aniqlashdir. Bunda sinaluvchilar bilan u yoki bu tasdiqqa nisbatan bergan javoblarida harakatlarni muhokama qilish va ularning mazmunidan kelib chiqqan holda ularga tegishli maslahatlarni berish, ular bilan psixologik tuzatish ishlarini olib borish imkoniyati tug'iladi.

SIZ QANDAY FARZANDNI TARBIYA LAYAPSIZ?

1. Dadang tomorqani sug'orayotganini ko'rsang, sen nima qilgan bo'larding?

A) Seni ham yordamlashishga majbur qilmasliklari uchun, uzoqroqqa juftakni rostlaysan - 2

B) Bildirmasdan suv sepgichga tosh tashlab ko'ysan va og'irlashib qolganidan ajablanib turgan dadangning ustidan hiringlab kula boshlaysan - 4

V) Shu zahoti o'z yordamingni taklif etasan - 0.

2. Agar sendan kichkintoy ukangga qarab turishni iltimos qilishsa sen nima qilgan bo'larding?

A) Unga ertaklar o'qib berasan - 0

B) Uni o'z holiga tashlab qo'yib, o'z ishlaring bilan mashg'ul bo'lasan - 2

V) Kichkintoy ukangni qo'rqitish uchun, o'zingni «olabo'ji» qilib ko'rsatasan - 4.

3. Sinfga yangi o'qituvchi keladigan bo'lsa, sen o'zingni qanday tutasan?

A) Bu yerda kim bosh ekanini ko'rsatishga urinib, uning stuliga mix yoki nam latta qo'yib qo'ysan - 4

B) Uning sabr-bardoshini tekshirib ko'rishga axd qilgan butun sinfdoshlaringni bajonidil qo'llab-quvvatlaysan - 2

V) Intizomni saqlab turishga kirishasan - 0.

4. Senga o‘z sirini aytgan do‘stingga nisbatan qanday munosabatda bo‘lasan?

A) Hech qanday munosabat bildirmay, jim turasan - 0

B) «Shuni endi sir deb yuribsanmi» deya, kinoya bilan kulasan - 2

V) Bu g‘aroyib yangilikni butun olamga jar solib, ovoza qilasan – 4.

5. Do‘sting biror tadbirga kiyish uchun jinsi shimingni vaqtincha berib, turishingni iltimos qilsa, unga nima deb javob berar eding?

A) Jon-jon deb jinsi shimingni berasan, faqat ijaraga, shunda ham pulga – 2

B) Iltimosini qondirasan, faqat bir sharti bilan, u sening qaysidir vazifangni bajarib berishi kerak bo‘ladi - 4

V) Hech qanday shartlar qo‘ymay, mamnunlik bilan unga jinsi shimingni berasan – 0.

6. Agar oying tushlikka bemaza sho‘rva taklif etsa, sen o‘zingni qanday tutgan bo‘lar eding?

A) Shirinlikdan ayrilib qolmaslik uchun, o‘zingni bilmaganga olib ovqatni paqqos tushirasan - 2

B) Sho‘rva bu safar uncha yaxshi chiqmaganini ro‘yi – rost aytasan - 0

V) Sezdirmasdan sho‘rvani chelakka to‘kib tashlaysan – 4.

Ana endi farzandingiz to‘plagan ochkolarni hisoblab ko‘ring.

0-8 ochkolar:

Ota-ona har qancha xursand bo‘lsa arziydi: ular ajoyib farzand o‘stirishmoqda. Bunaqa bola hamisha hammaga yordamlashib yuradi – albatta, o‘z tashabbusi

bilan va kimdir yordamga muxtoj bo'lsa, hech ikkinlanmay, unga ko'maklashishga oshiqadi. Amalda u kattalarga hech qanday tashvishlar keltirmaydi. Undanda intizomli bolakayni topish unchalik oson ish emas! Faqat diqqat – e'tiborni susaytirib yubormang, tag'in u odamovi, pismiqlik bo'lib voyaga yetib qolmasin.

10- 16 ochkolar:

Har qanday, bu oilada ko'proq shumtaka o'sayotgan ko'rinadi. Uni bir qozon asalu yuir qoshiq zaharga o'xshatish mumkin. U har turli sho'xliklarni o'ylab chiqara boshlaydi, faqat ularni hayotga tatbiq etishga qat'iyati yetishmaydi. Bunaqa bolakayni uning o'zi uchun qiziqarli bo'lgan mashg'ulotlar bilan g'ayrat-shijoatini «tinchlik- maqsadlari» ga yo'naltirish zarur axir.

18-24 ochkolar:

Agar yer yuzida chindan ham shaytonvachchalar mavjud bo'lsa, ularning – ularning bittasi sizning zumrashangiz. Ehtimol, ota-onalar «Qiziltanlilar sardori» xikoyasini ko'zlari to'la yosh bilan o'qib chiqishar. Asli nuridiydalarining tabiati o'zi shunaqa – tuzatib bo'lmas shumtaka, u ko'proq boshqa odamlarga ziyon yetkazishdan bir olam bahra oladi. Shuning uchun kattalar hamisha unga, nimalarda nohaq ekanligini bot-bot eslatib turishlariga to'g'ri keladi.